

Del I – VEDLEGG til sakkyndig utredning

Felt 6 Varangerhalvøya vest

Oppdatert av NIKU 3. april 2014

1. Hætta, Sara Rushfeldt, 1994 - Forslag til ny distriktsinndeling
2. Mosli, folketelling 1900
3. Nilsen, Øystein, 1991 – Utmarksbruk Varangersamene

REINDRIFTEN I FINNMARK

LOVGIVNING OG
DISTRIKTSINDELING

Reindriften på vandring
over grenser...

... mot en ny tid

Forslag til ny
distriktsinndeling i Finnmark

Forord

Den samiske reindrift drives fra Finnmark i nord til og med Engerdal kommune i Hedmark i sør. Reindriftnæringen reguleres og forvaltes i henhold til Lov om reindrift av 9. juni 1978. De arealer som etter denne lov er utlagt til samisk reindrift er forvaltningsmessig inndelt i 6 reinbeiteområder. Finnmark fylke er inndelt i to reinbeiteområder. I Vest-Finnmark reinbeiteområde inngår i tillegg arealer nordfor Lyngfjorden i Troms fylke. Hvert reinbeiteområde er i henhold til reindriftslovgivningen inndelt i reinbeitedistrikter. For Finnmarks del ble denne inndeling sist foretatt i 1934, og for Nord-Troms delen i 1963.

Det har skjedd mye i samfunnet og i reindriftnæringen siden inndelingen i 1934. På denne bakgrunn henstilte Reindriftsstyret i desember 1989 til Landbruksdepartementet å utnevne et bredt sammensatt utvalg til å utrede og foreslå en mere hensiktsmessig og tidsaktuell inndeling i reinbeitedistrikter i Finnmark.

Etter at St.meld. 28 (1991–92) var behandlet i Stortinget i juni 1992 oppfordret Landbruksdepartementet i oktober 1992 Reindriftssjefen å sette iverk gjennomgang av distriktsinndelingen i Finnmark og fremme forslag til ny inndeling med bakgrunn i de mål og motiver som var trukket opp i Stortingsmeldingen.

Reindriftssjef Ole K. Sara, reindriftsagrono-

men for Vest-Finnmark Johan Ingvald Hætta og konsulent Ivar Rushfeldt fra Reindriftskontoret for Øst-Finnmark har forestått arbeidet.

Den gjeldende distriktsinndeling i Finnmark ble vedtatt av fylkesmannen i 1934, men hadde sin bakgrunn fra lengere tid tilbake. Vi fant det derfor både nødvendig og riktig å foreta en gjennomgang av lovgivningen om reindrift fra den første lov av.

Framstillingen vår av lovgivningen er ikke ment å være hverken historisk eller juridisk gransking, men en kronologisk presentasjon av myndighetenes arbeider på dette felt. Gjennom sitater fra kommisjonsarbeider og lover gjør vi et forsøk på å bringe fram motiver og mål og den tidsånd som rådde, og håper de gir leseren et visst innsyn i dette. For den som ønsker videre studier av temaet håper vi at framstillingen og kildehenvisningen vil være til nytte.

I vår søken etter kildematerialet har vi vært innom mange offentlige arkiver og biblioteker i hele landet. Vi har konsentrert oss om lovverk, utredninger og offentlige dokumenter. Vi har neppe fått med oss alt, og har heller ikke funnet alt det vi vet har vært foretatt. Men det alt vesentligste har vi fått tak i, og samlingen ble til slutt overraskende stor. Vi anser samlingen for meget verdifull.

Vi takker alle som velvillig har gitt oss råd og veiledning, og bistått oss på andre måter.

REINDRIFTSADMINISTRASJONEN, ALTA, 14. JANUAR 1994

Johan Ingvald Hætta Ole K Sara Ivar Rushfeldt

ber 1933. Han foreslo fylket inndelt i 3 reinsogn idet han mente at Polmak og Karasjok burde være i ett og samme sogn. Forslaget hadde vært til høring i de mest sentrale reindrifskommuner, og var drøftet med reineiere. Dokumenter fra hørings- og møterundene finnes ikke, men det er grunn til å anta at høringsrunden har påvirket avgjørelsen, for resultatet ble 4 reinsogn.

Sognsgrensene fulgte ikke daværende kommunegrenser, bortsett fra mellom Karasjok og Kautokeino.

Inndeling av Finnmark i reinsogn

Fylkesmannens vedtak ble:

Forordning

I henhold til lov om reindriften av 12. mai 1933 § 2, jfr. § 103, fastsetter jeg herved at der i Finnmark fylke skal være følgende reinsogn:

- 1 Kautokeino reinsogn
- 2 Karasjok reinsogn
- 3 Polmak reinsogn
- 4 Varanger reinsogn

Grensene for de ovennevnte reinsogn fastsettes i medhold av samme lov således:

1 Kautokeino reinsogn

består stort sett av Kautokeino, Alta, Talvik, Loppa, Hasvik, Sørøysund og Kvalsund herreder.

Grensen følger fylkes- og riksgrensen fra Brynilen til Anarjokka's og Skietsamjokka's sammenløp. Derfra opover langs Annarjokka til Sammenløpet med Soajajokka og videre langs denne elvs nordre løp til et lite vann (høidetall 345) i dalen mellom Soajacokka og Gollevarre. Derfra nordover i dalen mellom Gætkevarre og Gollevarre og videre i nordvestlig retning langs en liten bekk til dennes utløp i Gorsjokka (ved høide 313). Derfra i rett linje til Gaibba (høide 394), videre til Salcocokka og derfra i rett linje over Virdsadakalas og Dækkevarre (høide 427) til Cægavarre (høide 469) og over Gaskabættvarre til Siusjåvres sydlige ende. Over dette vann langs Jesjokka over Jesvarre. Fra dettes nordre ende i rett linje mot nord til Ravtossjåre, derfra over Suolvarre og Rokkojåre til

Bokkosoaiivve og videre til Læktooiivve. Derfra over Goattemuorgielas (høide 373) over Rakteoiivve og Skaidejokka til søndre Raksavarre (høide 439) til Hatter bro, hvorfra den følger Marit-Mikkals reingjerde til Revsbotn.

2 Karasjok reinsogn

består stort sett av Karasjok, Kistrand, Måsøy, Kjelvik og Lebesby herred innenfor Hopseidet, samt Langfjordnesset av Gamvik herred.

Det grenser mot vest til den ovenfor beskrevne østgrense for Kautokeino reinsogn. Fra sammenløpet av Skietsamjokka og Annarjokka følger grensen riksgrensen langs Annarjokka og Tanaelven til dennes sammenløp med Valjokka. Herfra går grensen langs Valjokka og Astejokka til Livvasaicobma. Derfra over Urroaiivve (høide 476) over Baisjokka til Lævvajåvre. Derfra over Utsagaissa (høide 981), Gæidnogaissa til Rastegaissa. Herfra over Borsejokka til Bataoiivve, Stuurra Guolpa til Miennajåvre langs Dævtekemjokka til dens utløp i Gurtejokka. Herfra til Gieddeoaiivve videre mot nord over Stuora lilles og Loddejåvre til Divggaoiivve og over Gurojokskaidde til sammenløpet mellom Storelven og Jiertasjokka. Videre langs sistnevnte elv til telegrafstuen syd for Jiertasjåvre. Herfra langs telegraflinjen til telegrafstuen i Langfjorddalen og videre langs Langfjordelven til Langfjorden. Grensen følger så sjøen til Hopseidet og går tvert over dette til Eidsfjorden og følger denne til Laksefjord.

Det skal dog være fjellsamer fra Polmak reinsogn tillatt å benytte sine vante flytteveier over indre Corgas – og derunder å foreta vanlig beiting. I henhold til reindrifstlovens § 3, jfr. § 103, bestemmes at sådan beiting ikke kan foregå senere enn 1. mai om våren og 30. november om høsten.

3 Polmak reinsogn

består stort sett av Polmak, Tana, Berlevåg og Gamvik herreder (unntatt Langfjordnesset).

Grensen følger i vest den ovenfor beskrevne østgrense for Karasjok reinsogn. Fra sammenløpet av Tanaelv og Valjokka følger grensen riksgrensen langs Tanaelv og videre til Heiloåsen (riksrøs nr. 348). Herfra går den over Garrenjunne langs herredsgrensen over Sævekvarra, Ravddoarre videre over høide merket 256. Derfra i rett linje over Ruossanjunne til høide 246 (nordøst for Oscarsvarden). Derfra i rett linje over Saddovarre og Luft-

Den 16. januar 1970 hadde lappfogden møte med reinbeitedistriktene 6 og 7 og det ble enighet om at reinsognsgrensen fra Gednje og ned til Kongsfjord her etter skulle gå fra Gednje til Båtsfjord. Denne endring foretok fylkesmannen den 20. august 1976. Endringen hadde sammenheng med reinsperregjerdet som ble oppført mellom distriktene.

Spørsmålet om å slå sammen Polmak- og Karasjok reinsogn har vært tatt opp med jevne mellomrom. I desember 1937 anmoder reineiere fra Polmak at reinsognene slås sammen slik at de kan benytte vinterbeitene i Karasjok reinsogn. Anmodningen førte ikke fram. Av dokumentene går det fram at reineiere fra Karasjok kunne gå med på sammenslåing dersom reinbeitedistriktene 10 og 13 samtidig ble gjort til ett distrikt. Dette ville reineiere fra Polmak ikke være med på da de derved ville miste sine høstbeiter.

I 1954 tas spørsmålet om sammenslåing av Polmak og Karasjok reinsogn opp igjen. Det hadde lenge vært konflikt om utnyttelsen av Corgas som en tid var benyttet av Karasjok. Dette var bakgrunnen for at saken ble tatt opp. Denne gang var også kommunale myndigheter med i drøftelsen, bl.a. med bakgrunn i spørsmålet om hvilken kommune vedkommende reineiere skulle skatte til. Det ble ingen endring i hverken reinsogns- eller distriktsinndelingen, men Karasjok reineiere oppnådde en midlertidig ordning i 1958 som ga dem tillatelse til å benytte deler av reinbeitedistrikt 10 i Polmak reinsogn, mens Corgas, distrikt 9, ble tilbakeført Polmak. Denne midlertidige ordning er ikke opphevet.

Den 5. januar i 1978 fastsatte Landbruksdepartementet at Vestfinnmark lappfogddistrikt også skulle omfatte reinbeitedistriktene i Troms nordfor Lyngfjorden som omfatter, Silvetnjargga, Spál'ca, Abburassa, Fávrusár'da, Cákulat ja Birtavarre, Skar'fvagge, Ullisuo/Uløya og Gávvir- ja Ardnisuolo/Kågen og Arnøy. I tillegg utnytter reineiere fra Kautokeino sommerbeitedistriktene Lakselvdalen/Lyngsdalen og Rendalen som er på sørsiden av Lyngfjorden. Disse to reinbeitedistriktene er formelt ikke innlemmet i nåværende Vestfinnmark reinbeiteområde (Kautokeino reinsogn).

Etter gjeldende lov om reindrift av 9. juni 1978 § 2 skal inndelingen skje i reinbeiteområder og reinbeitedistrikter. Finnmark er inndelt i to. Ostfinnmark reinbeiteområde og Vestfinnmark reinbeiteområde. Fra iverksettelsen av loven den 1. juli 1979, anses reinsognsinndelingen fra 1934 å være opphevet.

Inndeling av Finnmark i reinbeitedistrikter

Ved at 1933-loven innførte fellesansvarlighetsprinsippet også i Finnmark, anså man antakelig det for nødvendig å foreta en mere detaljert inndeling i distrikter. Dessuten forutsatte loven at Finnmark også skulle inndeles i reinsogn. Det var derfor ikke spørsmål om en revisjon av distriktsinndelingen fra 1892, men et helt nytt opplegg.

Forslaget fra Frette om sognsinndelingen gikk i store trekk ut på at distriktene fra 1892-inndelingen ble omgjort til reinsogn. Forslaget til distriktsinndeling fulgte langt på vei fremlegget fra 1920-kommisjonen, og for så vidt også det som var siida-oppdelingen i 1892-vedtaket.

Forslaget ble drøftet på møter med reineiere fra hele fylket, men ble antakelig ikke sendt til høring i kommunene. Hvorvidt lappfogden drøftet forslaget med kommunene går ikke fram av foreliggende dokumentasjon. Lappfogden la forslaget fram den 8. november 1934, og bare to dager etter forelå fylkesmannens vedtak.

Denne distriktsinndeling er fortsatt gjeldende med noen få endringer. Endringene vil bli omtalt under gjennomgangen av de enkelte distrikter senere i dette kapittel.

Denne gang blir også Sørøya tatt med i distriktsinndelingen. Den geografiske grensdragning ble relativt klart beskrevet, men fulgte ikke alltid naturlige grenser. Dette kan tyde på at man har kompromisset i de tilfeller det ikke var enighet mellom reindriftsgrupper. Overholdelse av slike grenser ble dessto vanskeligere, men det var man kanskje inforstått med.

Det ble foreslått beitetid for alle distrikter. Det bemerkelsesverdige på dette punkt er den store forskjell på både inn- og utflyttingstid i distriktene alt etter hvilket reinsogn de ble plassert i. Det var neppe hensynet til beitet som var avgjørende, men heller sedvanen.

Beitekapasiteten ble antakelig ikke vurdert denne gangen, og det ble heller ikke foreslått fastsatt reintall for de enkelte distrikter.

Det foreslåtte system innebar at noen distrikter ville bli gjennomflyttingsområde for andre distrikter. De problemer dette ville medføre ble hverken omtalt eller foreslått regulert. Det kunne vært gjort ved tilpasning av beitetiden for de berørte distrikter, eller med konkrete flyttebestemmelser som ordnet flyttekøen, og med ansvar og plikter for alle parter i systemet.

B. Polmak reinsogn

Distrikt 7. Raggonjarg

Grenser: Skipagurragjerdet, Tanaelven, Tanafjorden, havet, Kongsfjorden, reinsognsgrensen (mot distrikt 6).

Beitetid: 15/4 – 15/12

Distrikt 8. Særbaičokka

Grenser: Tanaelven, Skipagurragjerdet, reinsognsgrensen (mot distrikt 5), riksgrensen (riksrøs 348-343).

Beitetid: 1/10 – 1/5

Distrikt 9. Ytre Čorgas

Grenser: Distriktet omfatter hele Nordkynhalvøen nordenfor Hopseidet.

Beitetid: 15/4 – 1/11

Distrikt 10. Vestertana

Grenser: Langfjorden, Tanafjorden, Tanaelven til Masjoks utløp, langs Masjok til Maskevarre, derfra til Gieddeoaiivve hvorfra langs reinsognsgrensen til Langfjorden.

Beitetid: 15/4 – 15/11

Distrikt 11. Polmak vinterbeite

Grenser: Tanaelven fra Masjoks til Borsejoks utløp, Borsejok, reinsognsgrensen (mot distrikt 13) til Gieddeoaiivve, derfra mot distrikt 10 til Masjoks utløp i Tana.

Beitetid: 1/10 – 1/5

Distrikt 12. Levajok

Grenser: Tanaelven fra Borsejoks til Valjoks utløp, derfra langs reinsognsgrensen (mot distriktene 17, 14, 13) til Borsejok og så langs denne til Tanaelven (mot dist. 11)

Beitetider: Karasjok fjellsamer 15/9 – 30/11.
Polmak fjellsamer for strekningen Borsejok til Baissjok 15/9 – 15/4.
Polmak fjellsamer for strekningen Baissejok til Valjok 1/1 – 15/4.

C. Karasjok reinsogn

Distrikt 13. Indre Čorgas og Lagjesduoddar

Grenser: Fra Rastegaisa langs reinsognsgrensen (mot distriktene 12, 11, 10 og 9), Laksefjorden, Storfjord, Stourrajokka til Dievvajavre, Rastegaisa.

Beitetid: 1/4 – 1/11.

Distrikt 14. Spiertanjarga

Grenser: Fra Rastegaisa langs reinsognsgrensen (mot distrikt 12) til Utsagaisa, derfra over Suoinegaisa til Vansjoks munning, langs Luostejoka til Porsanger, Porsangerfjorden, Laksefjorden, Storelven (mot distrikt 13) til Rastegaisa.

Beitetid: 1/4 – 15/11.

Distrikt 15. Magerøya med Stikonjarg

Grenser: Hele Magerøya samt Stikonjarg begrenset av Laffjorden og Kobbefjorden til Steingam (Muotkecærro).

Beitetid: 15/4 – 15/10.

Distrikt 16. Vuorjenjarg med Vestgaisserne

Grenser: Porsangerfjorden, Laffjorden, over eidet (grense mot distrikt 15), Kolbfjord, Måsøysund, Havøysund, Rolfsøysund, Revsbotten, reinsognsgrensen til Boiobæski, derfra sommerveien til Giellanjok, langs denne til Rævvofjelma, Rævojavre, Rævvavce til Levnasjok, Vuolajok, Nedrevann, Lakselv til Porsangerfjorden

Beitetiden: 1/4 – 15/11.

Distrikt 17. Karasjok høstbeite

Grenser: Mot vest reinsognsgrensen fra Sjusjåvre til Boiebæski. Mot nord distriktene 16 og 14. Mot øst reinsognsgrensen fra Utsagaisa til Valjokmunningen og derfra Tanaelven til Karasjokkas munning. Mot syd Karasjokka og Jesjokka.

Beitetid: 1/9 – 1/6.

Distrikt 18. Karasjok vinterbeite

Grenser: Fra elvemunningen langs Anarjok til Skietsamjoks utløp, derfra reinsognsgrensen til Sjusjåvre, derfra langs Jesjokka og Karasjokka til Elvemunningen.

Beitetid: 1/11 – 1/5.

D. Kautokeino reinsogn

Distrikt 19. Sørøy

Grenser: Distriktet omfatter hele Sørøy.

Beitetid: 1/1 – 31/12.

Distrikt 20. Kvaløy

Grenser: Distriktet omfatter helve Kvaløy.

Beitetid: 1/5 – 30/9.

Distrikt 21. Gerritnjarg

Grenser: Repparfjord, Repparfjorddalen, Marit-Mikkals reingjerde (langs reinsognsgrensen) til Reusbotten og ut denne.

Beitetid: 1/5 – 30/9.

Distrikt 22. Fieddar

Grenser: Repparfjord, Repparfjorddalen (mot distrikt 21) til reinsognsgrensen og videre langs denne til Lekteoaiivve. Derfra over Fieddarrassa, til Porsa, Vargsund, Kvalsund.

Beitetid: 1/5 – 30/9.

Distrikt 23. Seinos – Navgastag

Grenser: Fra Porsa til Lekteoaiivve mot distrikt 22, langs reinsognsgrensen til Suoljåvre, derfra langs Transfarelven til Rafsbotten, videre Altafjorden til Porsa.

Beitetid: 1/5 – 30/9.

Distrikt 24. Seiland

Grenser: Distriktet omfatter hele Seiland.

Beitetid: 1/5 – 30/9.

Distrikt 25. Stjernøy

Grenser: Distriktet omfatter hele Stjernøy.

Beitetid: 1/5 – 30/9.

Distrikt 26. Laggonjarg

Grenser: Langfjorden til botn, veien derfra til fylkesgrensen, fylkesgrensen til telegraflinjen fra Kvænangen, langs linjen og langs Mathisdalen til Kaafjord – Altafjorden.

Beitetid: 1/5 – 30/9.

Distrikt 27. Joakkonjarg

Grenser: Langfjord, Stjernesund, Øksfjord til Kjosen, derfra til fylkesgrensen og langs denne til veien fra Alteidet, derfra langs veien til Langfjordbotnen.

Beitetid: 1/5 – 30/9.

Beitebelastningen i distriktet antas å være for høy.

Siidaene i dette distriktet har også sine flytteveier gjennom distrikt 17. Det henvises til omtale av distrikt 17.

I Stabbursdalen er det opprette nasjonalpark, men dette har ikke påført reindriften betydelige vanskeligheter.

Det har også vært reist spørsmål om reinbeiting på holmene i Porsangerfjorden, uten at det av gjeldene- og tidligere forordninger er uttrykt klart om disse inngår i beitedistriktene.

Distrikt 16B – Vest, Boaloknjárga, Jáhkenjárga, Rávdol

Areal:	779 km ²
Beitetid:	1. april–15. november
Reintall:	
Fastsatt 1984:	5.000
Pr. km ² :	6,4 rein
Pr. 1.4.-93:	3.305
Pr. km ² :	4,2 rein
Antall driftsenheter:	
Pr. 1.4. -93	21
Antall personer:	89

I distriktet er det 3 atskilte hjorder, henholdsvis Boaloknjárga-, Jáhkenjárga og Rávdol-siida. Hver av siidaene har oppført sperregjerder rundt sine områder, og innenfor disse igjen gjerdet mellom sommer- og høstbeitene. Innflytting til distriktet skjer i april/mai og utflytting i september/oktober.

Merkingen av kalver begynner i august og fortsetter til sist i september i oppførte gjerdanlegg ved Moskevatna, Snøfjord og Russelva. Bortsett fra i Snøfjord blir det foretatt utskilling av slakterein i nevnte gjerdanlegg samtidig med at merking pågår.

Reineierne har oppført gjeterhytter i Snøfjord og ved Russelva. Dertil har de gjeterhytter andre steder i distriktet.

Det har de siste årene vært tvist mellom reineierne fra Jáhkenjárga og Boaloknjárga om bruken av Boaloknjárga, da Márrenjárgasiida fra distrikt 16 A driver sammen med Boaloknjárgasiida. I den forbindelse er det reist spørsmål om ny distriktsinndeling.

Beitebelastningen i distriktet antas å være for høy.

Reineierne fra dette distriktet har også sine flytteveier gjennom distrikt 17, en flyttevei som er sterkt nedbeitet.

I november/desember foretas skilling av sommerhjordene i flere vintersiidaer enten i

gjerdanlegg ved Mollisjohk, Ravnastua eller Jergol. Noen av driftsenhetene flytter til vinterbeitedistrikt 18. Andre blir igjen i distrikt 17, og oppholdet her om vinteren, sammen med andre distrikters bruk av distriktet om vinteren, har ført til en sterk belastning av beitene. Flere driftsenheter har oppført gjeterhytter i distrikt 18.

Distrikt 16 C – Sør, Láhtin, Vuorje, Njeaiddan

Areal:	1.137 km ²
Beitetid:	1. april–15. november
Reintall:	
Fastsatt 1984:	8.000
Pr. km ² :	7,0 rein
Pr. 1.4.-93:	7.084
Pr. km ² :	6,2 rein
Antall driftsenheter:	
Pr. 1.4. -93	35
Antall personer:	138

I distriktet er det 3 atskilte hjorder, henholdsvis Láhtin-, Vuorje- og Njeaiddan-siida. Disse har oppført reinsperregjerder rundt sine områder, og innenfor disse igjen sperregjerder mellom sommer- og høstbeitene.

Innflytting til distriktet skjer i april/mai, og utflytting i november. Merkingen av kalvene begynner i juni og fortsetter utover til i september i oppførte gjerdanlegg rundt om i distriktet. Bare Njeaiddansiida har muligheter til å foreta høstslaktning av rein i gjerdanlegg i Stabbursdalen. De andre siidaene foretar utskilling av slaktedyr senere på vinteren.

Beitebelastningen i distriktet antas å være for høy.

I november/desember blir skilling av sommerhjordene i vintersiidaer foretatt i gjerdanlegg ved Mollisjohk eller Ravnastua. Noen av siidaene flytter til vinterbeitedistrikt 18. Andre igjen blir i distrikt 17, og deres opphold om vinteren sammen med andre distrikters vinterbeiting her, har ført til en sterk belastning av beitene.

Reineierne har oppført gjeterhytter på forskjellige steder i distriktet. Noen har også gjeterhytter i distrikt 18.

Distrikt 17 – Kárášjohka gidda- ja čakéaorohat/ Karasjok vår- og høstbeite

Fylkesmannens anordning fra 1892 oppfattes dit hen at området var et beite fra september og utover høsten, samt vårbeite. Dette fremgår

FT 1900 - 2028 BÅTSFJORD

[illegible]

2670

INNHALDSFORTEGNELSE

Forord

JAKT OG FANGST FØR ÅR 1700

VARANGERSAMENES UTMARKSBRUK ETTER ÅR 1900

Mihccamarat/St. Hans

-Råssin/kvannsanking

1 uke etter St. Hans

2 uker etter St. Hans

-Innlandsfiske

- Gammebygging

4 uker etter St. Hans

- Gamasuoidni/sennagras

5 uker etter St. Hans

Bærplukking

Njalgasuoiniek/Godluktgras

Utmarksslåtta med oversikt over de enkelte slåtter

- Leting/henting av ku, sau, hest

- Rypejakt

- Hvitrypa

Reinlav

Høykjøring

Vedhogst

Vedkjøring

Snarefangst

Fangst på rev, ulv, fjellrype o.a.

Tang, tare og lyng

Egg- og dunsanking

Tamreinjakta

Emner, byggematerialer

- rekved

- stier

KONKLUSJON

FISKE, JAKT OG FANGST FØR ÅR 1700

De første folkene rundt Varangerfjorden levde av fiske, jakt og fangst. I tillegg ble planteføde (f.eks. bær), brendsel, byggemateriale, redskapsemner osv. samlet fra nære og fjerne områder. De første folkene slo seg ned for ca 10 000 år siden. De hadde et mobilt (= flyttbart) bosettingsmønster, med flytting mellom sesongboplasser (vår, sommer, høst, vinter). Flyttemønsteret varierte en del opp gjennom tusenårene. I perioder var de som bodde her bofaste, dvs. at de bodde hele året på samme plass. De hustuftene vi finner etter dem er gjerne store og dype. Kan hende varierte også bosetningen innenfor samme periode. Noen flyttet mye og andre mindre eller over kortere avstander.

I mange tusen år var steiner, som var velegnet til å lage redskaper av, en viktig utmarksressurs. Forskjellige steinslag ble slått til kniver, pilespisser, spydspisser, skinnskrapere osv.. Andre redskapsmaterialer var bein, horn og tre. Når det er funnet mest steinredskaper fra denne tid er det fordi redskaper og utstyr av andre materialer er smuldret bort.

Steinredskaper ble senere avløst av metall og kunnskapen om å slå stein til redskaper ble glemt. Da fehold og jordbruk fikk innpass i perioden 1200 - 1500 e. Kr., hadde Varangersamene sine vinterplasser innerst i fjorden og sommerplassene lenger ute. Selv om fehold etterhvert fikk stor betydning fortsatte fiske, jakt og fangst å være viktige for å livnære seg. Foruten å gi mat, klær, sko og redskapsemner (bein, horn), var utmarksproduktene viktige handels- og skattebetalingsmidler. Økt kontakt med nabofolk i sør og øst førte med seg en større skattlegging og byttehandel. Vilt, skinn, kjøtt og fisk var de viktigste skattebetalingsmidlene.

Keram

SIIDA

Den gamle samiske samfunnsordningen kalles siida. En siida besto av flere familier (en stor bygd) som brukte det samme området og samarbeidet om viktige oppgaver. Innenfor siidaen var religion og magi viktig. Religiøse ritualer knyttet siidamedlemmene sammen og ga regler og normer for hvordan man burde oppføre seg i forskjellige situasjoner. Den gamle samiske religionen hadde stor respekt for naturkreftene. Gjennom offerhandlinger forsøkte man å holde seg inne med dem.

Det ser ut til at siidaens geografiske utstrekning ble bestemt ut fra siidaens aksjonsradius, som igjen har tilknytning til:

- geografi, topografi (terrengforhold), ferdselsmuligheter
- tilgang på fisk og vilt
- tilgang på nytteplanter, brendsel og byggematerialer

Ved hjelp av gamle skriftlige kilder, terrengforhold og kulturminner er grensene mellom de forskjellige siidaene blitt forsøkt rekonstruert (se kart). Det foregår fremdeles forskning om siidaene. Framtidig forskning

vil kunne gi ny kunnskap både om grenser og andre forhold.

KART OVER VARJJATSIIDA!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!

VARJJATSIIDA

Rundt Varangerfjorden lå Varjjat-siida med sentrum i Indre Varanger. På sørsiden av fjorden grenset den til Njavdam (Neiden)-siida, den vestligste av de østsamiske siidaer.

Innenfor siidaen hadde medlemmene bruksrett til fangst og fiske, til bær og planter.

Fangst av større dyr var organisert som fellesfangst og utbyttet ble delt likt. Sykdomsfravall ga halv lott. De som av ugyldige grunner ikke deltok i fellesarbeidet ble nektet utbytte. Vi vet lite om hvordan kvinnene samarbeidet om sine oppgaver, kanskje fordi de som kom utenfra og beskrev det de så, ikke la vekt på dette.

VILLREINFANGSTEN

/Villreinen ser alltid ut til å ha hatt sine årlige vandringer mellom sommerbeitene på Varangerhalvøya og vinterbeitene i sør mot Enare. Da måtte den passere det 14 km brede eidet mellom Tana og Varangerfjorden. Fangstanleggene ble anlagt på eidet der reinen passerte vår og høst, og på sommerbeitene på Varangerhalvøya./

Det er også villreinfangsten som har etterlatt seg de tydeligste spor. Det var flere metoder:

VORRENS KART VUOPMANAT !!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!

FANGSTGJERDER:

På slake åsrygger ble det reist steiner som raget mot himmelen. Når reinen blir skremt (det samme gjelder flere andre dyr, bl.a. sau), søker den motbakke. Steinene skremte reinen fra å krysse åsryggen. Den fulgte da langs åsen, parallellt med steinraden. Denne førte inn mot en "trakt" med steiner på begge sider. "Trakta", steingjerdene, skrådde mot hverandre og endte så nær hverandre at det tilslutt bare var en portåpning. Innenfor porten var et rundt solid gjerde hvor jegerne drepte reinen med spyd eller brukte lasso først.

Et slik anlegg kalles VUOPMAN. På Varangerhalvøya finnes det flere slike anlegg.

Ved Oardajávri var et. Like sør for Oardajávri er en lav ås som kalles

Vuomášoaive, og en bekk, Vuomášjohka.

SKISSE AV VUOPMAN AV POPPE !!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!

FANGSTGRAVER:

Fangstgravene var ca. 2 - 3 meter i omkrets og ca. 2 meter dype, og ble lagt etter hverandre med 10 - 20 meters mellomrom. Mellom gravene ble det anlagt gjerder av bjørk og ris. Over gravene som ble tildekt og kamuflert, var det åpninger i gjerdet. Reinen måtte passere gjerdet gjennom åpningen og datt ned i grava. Fangstgravene ble lagt på reinens trekkruiter. Noen av anleggene dekker så og si hele bredden på trekkruta mellom Varangerhalvøya og sør-siden av fjorden.

Dette gjelder spesielt anlegget Nyborg - Luovtejohka (Luftjok) og i noen grad Gollevárri.

Nyborg - Luovtejohka, der de første gravene ligger par hundre meter nord for/ gården Bjørkli g.nr. 11 b.nr. 32. Nåværende eier ^{GEAVGNA} Normann (Bror) Opdahl Dette feltet sammen med Gollevárre er det største med ca. 2500 graver, / fordelt på 15 enkeltanlegg.

KART OVER FANGSTGRAVER VORREN!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!

SKISSE AV FANGSTGRAVENE I NYBORG OG SÁVZZAIDGALLE ^{GEAVGNA} !!!!!!!!!!!!!!!
POPPE

LOKKEDYR

Simler ble fanget og temmet, de ble brukt til lokkedyr for villreinoksen i brunsttida. Jegeren oppholdt seg nær simla og kunne fange og drepe oksen. Også bukker ble temmet. I tambukkenes horn ble det lagt snare, slik at når villreinoksen kom for å sloss med denne, viklet den seg i hornene på tamoksen, som jegeren holdt i en lang tøyle.

Lokkedyr var kanskje forgjengeren til dagens tamreindrift, fordi tamme simler ofte er lededyr for mindre tamme rein.

Tamrein omtales i skriftlige kilder fra ca. 800 år e. kr. men er antakelig eldre.

I Russiske kilder omtales tamrein i Sibir fra ca. 500 e. Kr. *ivare områder*
Det er stor sannsynlighet for at tamreinen derfor også fantes her.

SKISSE AV LOKKEDYTRFANGST AV POPPE!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!

SNAREFANGST:

Mellom trær i skogen ble det satt opp snarer slik at reinen viklet hornene i den. Det var fort gjort å sette opp snarene, og snarer ble nok benyttet overalt hvor reinen trakk.

Snarefangst ble benyttet i Varanger så sent som i 1940 årene. Det var

sjøsamene som drev jakt på fjellsamenes tamrein.

SKISSE AV SNARE POPPE

SKYTEVÅPEN:

Geværet var første gang i bruk hos samene ca. år 1600. På slutten av 1600-tallet var bruk av gevær den vanligste jaktmetoden. Fra Vadsøtinget i 1702 sies det om Varangersamene: "De fleste av samefamiliene eier gevær".

Det var mer vanlig blant samene enn blant nordmennene å eie gevær. Det hadde sammenheng med at samene var jegere, mens nordmenn på den tida i liten grad drev jakt.

FELLER/SAKS:

Feller omtales som den nest vanlige fangstmetoden på slutten av 1600-tallet. Feller ble brukt til fangst av pelsdyr. Pelsverk var en stor eksportartikkel og hadde gjennom lange tider vært skatteopplevingsmiddel. Pelsverk fra nordområdene i Russland og Skandinavia, der majoritetsbefolkningen har vært samer, har i allefall fra ca. 500 e.Kr vært gjenstand for store stridigheter mellom landene rundt Østersjøen. Kalmarkrigen 1611-1612 var en krig mellom Danmark-Norge og Sverige. Ene og alene om hvem som skulle ha herredømme over de samiske områdene.

Fyrstedømmet Novgorod (før 1500 e.Kr.) og Birkarlenes (fra Tornedalen) handelsdynasti (før 1700 e. Kr.) var i stor grad bygd opp omkring handel med samene og andre folkeslag i nord.

HVILKE ANDRE DYR BLE DET JAKTET PÅ?

De andre dyrene som omtales fra 1600-tallet er:

sel, oter, rev/fjellrev, bjørn, mår, ulv, bever, hare, jerv, røyskatt, ekorn.

ELG:

*Elg har forekommet her tidligere, j. fr. Kniven
med elgkudde fra før i t. v. Jaktet ble ikke uttrykt*

Vi legger merke til at elg ikke ble nevnt. Det kan ha sammenheng med at klimaet var kaldere enn nå og at det var atskillig mindre skog og vierkratt enn nå. Bare på de siste 100 årene har skoggrensen på Varangerhalvøya flyttet seg flere hundre meter høyere opp, 10 - 20 meter over havet og vierkratt det samme, / f.eks. var fjellene Alda og Álláš i Ábušborre nesten helt snaue på toppen for 50 år siden. Henrik Dikkanen i Bergeby forteller at Geaðkegorrsaoaivi der de hadde slåtte (j. fr. utmarksslåtter nr 84) var bar for 50 år siden. Johan Mattis Balto kjente seg nesten ikke igjen under en befaring i Skarffa i april-1991. Skoggrensen hadde utvidet seg betakterlig siden 1930-1940- årene, da han drev rypefangst der./

BJØRNEJAKTA

Siden man anså at alle dyr hadde sjel, og at naturen var styrt av makter som måtte godgjøres for at de skulle la en få del i sine goder, var jaktmagi viktig. Klarest kommer dette til uttrykk i forbindelse med bjørnejakta. Når et bjørnehi ble funnet krevdes grundige forberedelser, også av magisk art. Noaiden brukte runeomma for å komme i transe slik at han kunne se om jaktlykka var god. Etter at bjørnen var felt ble kjøttet tilberedt og fortært på bestemte måter under sang og festligheter. Størst ære tilfalt ham som hadde gått opp og ringet inn hiet (i snøen). Den neste på rangstigen under festen var noaiden, og den tredje han som hadde drept bjørnen med spydet sitt. Etterpå ble beina samlet sammen med bjørnekraniet og begravd, gjerne i steinur.

Ved Karlebotn er det funnet en slik bjørnegrav.

Grava er datert til 1800-tallet. Dette er over hundre år etter den offisielle kristninga av samene i området. Bjørnegrava viser at samisk religion levde lenge etter at samene ble forsøkt kristnet.

BJØRNEPROSESSEN POPPE!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!

~~Rev/fjellrev, ulv, oter, jerv~~ ble fanget med saks og jaktet på med gevær. For de mindre mårdyrene, røyskatt og mår var det ulike former for trefeller eller små jernfeller. Hare ble fanget med snare. Store falllemmer av trestokker var også en metode for fangst av de store rovdynene.

RØYSKATTKASSE OG SAKS POPPE!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!

BEVER:

Beveren ble klassifisert sammen med fisk. Varangersiidaen strakte seg over til vestsiden av Tanadalen. Varangersamene drev beverfangst i Polmak på slutten av 1600-tallet. Komagelva og Suovka omtales som gode beverelver. Det er logisk å anta at også andre elver slike som Bergebyelva/Suovvejohka og Vestre-Jakobselva/Ånejohka også var beverelver. Beveren ble sannsynligvis utryddet i Varanger rundt år 1700. Det finnes ingen detaljerte beskrivelser om beverfangsten her i Varanger. Men etter all sannsynlighet er metoden den samme som i svensk Lappland, der Tägengren i detalj har beskrevet beverfiske med saks og feller (falllemssystem av tre) under vann. Der beskrives også beverens betydning i den samiske siidaen.

BEVERSTENGSEL POPPE!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!

Viltmengden avtok drastisk på 1600-tallet:

Den intense jakten på villtet, førte med seg at enkelte dyr, slik som beveren, ble utryddet. For andre dyr som mår, fjellrev, oter og jerv ble tilbakegangen drastisk. Villreinen forsvant som en kombinasjon mellom hard beskatning og overgang til tamreindrift.

Etter at dagens form for tamreindrift utviklet seg på 1600-tallet, skal det ha vært villrein i Varanger på 1800-tallet og i Alta-området enda på begynnelsen av 1900-tallet.

OPPGAVER:

a) Les om samekulturen, bjørnekulturen osv. i Samekulturen av Vorren og Manker

VARANGERSAMENES UTMARKSBRUK ETTER ÅR 1900

/Rundt år 1900 var naturalhusholdningen nærmest helt inntakt. Næringskombinasjoner mellom jordbruk, fiske, utmark og duodje ga de nødvendige naturalia. Byttehandelen som alltid hadde vært utbredt, var det som skaffet varer som naturen på stedet ikke ga.

Pomorhandelen var den viktigste. Russerne byttet til seg spesielt fisk, og ga mel og tømmer i bytte. Pomorhandelen opphørte ca 1918. Det var som en følge av den russiske revolusjon. Russerne kuttet ut kontakten vestover. En viss byttehandel var det med folk fra Tanadalen. Samer fra Utsjok, Polmak og Karasjok kom med sennagress, reinkjøtt og i noen grad laks og byttet til seg fisk. Dette var vanlig i 1920-30 årene og opphørte rundt 1950.

De første bilene og motorbåtene kom hit rundt 1920. Fram til ca. 1950 hadde stedene Unjárga, Gornetak, Stuorravuotna, Rissebávte og Ceavccegeađgi lokalbåtforbindelse med resten av stedene rundt Varangerfjorden. I 1949 kom det elektrisk kraft til bygda.

Ved siden av fiske var det utmarksprodukter som pelsverk, ryper og bær som i første halvdel av 1900- tallet ga det aller vesentligste bidraget til pengeinntektene. Innslaget av pengehusholdning ble først merkbart etter 1950 med gjenreisningen av Norge etter 2. verdenskrig./

Bruken av utmarka var nøye tilpasset årstidene. For at ressursutnyttinga skulle bli effektiv, var det utviklet en årssyklus der de forskjellige gjøremålene skjedde til bestemte tider av året.

Livet fungerte ganske planmessig. Planen var en rutine som var innarbeidet gjennom generasjoner. Utmarka var en stor og viktig del av husholdet. Folk hadde gjennom hele året et eller annet å foreta seg i utmarka.

Vi skal følge Varangersamenes utmarksliv gjennom året.

MIHCCAMARAT/ST. HANS

Året er 1900 e. kr. Det er st. Hans. Gressveksten er godt i gang og skogen er nettopp blitt grønn. Naturens årlige fornyelse begynner å bære "frukter".

Folk viser tegn til rastløshet. Det er akkurat som de venter på at noe skal skje. Det er gått noen dager over St. Hans. Det er østavind.

Varangersamene er samlet på sine sommerplasser ved fjorden. Fra sommerplassene i Bergeby - Nesseby-området kan man se langt utover fjorden. Likeledes fra Karlebotn og Sørsida.

Så skjer det.

Et seil dukker opp langt ute i fjorden. Et til ! To båter kommer sammen. Barn og noen gamlinger står ute på Kløvneset og venter.

Båtene er midt ute på fjorden og seiler forbi Nesseby. De har kurs mot Karlebotn. Noe skuffet står de der, venter enda en tid, men går så hjem.

Det er sommer og lyst døgnet rundt. Barna leker til langt utover natta. (fram til 1940-årene var det helt vanlig at barna hele sommeren sprang barbeint).

Utpå morgenkvisten, når alle har lagt seg, blir det liv nede ved sjøen. Folk kikker ut av gammene. En fembøring og en åttring ligger ankret på vestsiden av Kløvneset i ly av austavinden. Det er allerede flere folk nede i fjæra. Flere kommer til, koner og barn. To båtlag, mange familier.

De var kommet til Vadsø dagen i forveien. Der hadde de vært innom handelsmannen som også hadde " bolaget " og var blitt forsinket. Noen av dem bar enda preg av Vadsøbesøket. I fjæra ligger sekker, bommer, kasser og en stor bunt med "grønt".

RÁSSIN

Det grønne er årets første "frukt". Stenglene er "borranrássi" (spisegress). De er plukket på Áinnaisullut, noen øyer på vestsiden av Gikkernjarga.

Det var vanlig at karene etter at fisket i Kiberg var over rundt St. Hans, seilte først over fjorden til Áinnaisullut for å plukke kvann (Angélica Archangélica), tilhørende skjermplante familien. De hadde allerede i mai måned vært der og plukket egg, bl.a. lundeegg.

Kvann har en særegen lukt, smaken er spesiell, ikke sur, ikke bitter, noe søtlig. Den er svært vitaminrik, spesielt c-vitamin. Den hadde derfor en helsemessig betydning. Kvannrota har en medisinsk betydning, men om den ble brukt hos oss i særlig omfang, er noe usikkert.

FOTOGRAFI KVANN !!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!

EN UKE ETTER ST. HANS

Her inne i fjorden er kvannen ferdig til sanking ca. en uke etter St. Hans. Barna og ungdommen ble ofte sendt på kvannsanking. Det var gjerne ungjenter fra 13 - 14 års alderen, da de var hjemme, mens guttene ofte var med fedrene på deres gjøremål. Men egentlig deltok alle mer eller mindre. Kvann vokser på fuktige steder ved kilder, kildebekker og ved elvebreddene. Det er ikke hvert år den bærer frukt. Så om du finner kvann, er det ikke sikkert det er "borranrássi", fruktstengelen som er spiselig. Tradisjonen har holdtes ved like opptil våre dager, det finnes fremdeles noen som hvert år , like etter St. Hans drar på kvannsanking.

Kvann spises rå ved at man skreller av ytterhuden. Tidligere ble den gjerne spist ved å dyppe den i tran. Man dro lange veier for å samle kvann. En uke etter St. Hans kan dette bli en "spennende" tur, da elvene er i høyflom.'

FJELLVEIEN FRA KIBERG

Noen gikk over vidda fra Kiberg. Turen hadde bl.a. som formål å registrere fjellrev- og revehi. Samtidig tok de med seg kvann. Det kan hende at vandringen over vidda hadde røtter og tradisjoner til tidligere tiders bruk av vidda med bl.a. villreinfangsten?

2 UKER ETTER ST. HANS

Det er nå gått ca to uker etter St. Hans. Mange samefamilier har en "fri barneoppdragelse". Barna leker nokså fritt døgnet rundt i sommerhalvåret. Fjæra er en yndet lekeplass. Det er så mye rart i fjæra, skjell, stingsild, tangsprell, makk, flyndre og så plaskinga.

INNLANDSFISKE

Guttene har gått og snakket om det en stund. Plutselig midt på natta finner de ut at nå skal de dra. De skal opp for å fiske. De skal opp i elva. Nyelva, Reppen, Vesterelva, Meskelva, Bergebyelva, Hammerneselva. Noen hadde nok prøvd litt tidligere, med det var for mye flom i elvene.

Så fort isen var gått fra de nærmeste vannene og bekkene og elvene var fri for den verste flommen, ble de første fangstene av ørret og røye tatt. Dette er fra St. Hans og utover. Og fisk var det nok av. Alle småbekker og vann var full av fisk.

F. eks. var både Ággejavre og Ággejohka (sidevassdrag til Bergebyelva, sør for Maddevárjohka) solide fiskevassdrag.

Litt mer alvor ble det litt senere ut på sommeren.

FOTOGRAFI FRA FISKE!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!

På nordsiden var det en gammel tradisjon å utruste "ekspedisjoner" til Oardajávre 3 - 4 uker etter St. Hans. Da kom laksen opp Ordovassdraget og i enorme mengder.

Máhte-Heandrak/Hendrik Mathisen (1854 - 1940) Abušborre ble i sin ungdom lei av å vente på kameratene sine. Han slengte 2 garn på ryggen og dro avgårde til fots, alene til Oardajávre. Da kameratene kom hadde han allerede bør. Laksen ble tatt nedenfor osen der den kom opp i store stimer. I august kom sjørøya opp i Oardajávre, i enda større mengder enn laksen.

Etter år 1900, ble hesten vanlig transportmiddel. De siste turene kunne være i slutten av september. Og det var enorme mengder vassdraget produserte av fisk. I hestetida fra ca. 1900 - 1950, var det årlig 10 - 30 ekspedisjoner. På en enkelt tur kunne det fanges 7 - 8 tønner (700 - 800 kg.), sjørøye, laks, ørret og røye. Det var to hestelass. Fisken var til eget bruk, men mye ble solgt, først og fremst til bygdefolket.

Varangersamene var lenge enerådende på Oardajávre. Selv om det var innslag av både Syltefjord-, Båtsfjord-, Vestre-Jakobselv- og Tanaværing, var disse i mindretall og gjorde seg mer gjeldende først et stykke innpå 1900-tallet. Da hadde Varangersamene brukt Oardajávre i hundrevis av år og kanskje i tusenvis av år (jfr. Villreinfangstanleggene). Etter at vegen over Båtsfjordfjellet kom i 1955, er produksjonen i Oardajávrevassdraget drastisk redusert.

Advokat Håkon Evjent (han hadde vært stortingsmann og ordfører i Salten kommune) bodde i Suotnju i Bergebydalen ~~fra~~ 1925-1926. Han skrev mange bøker; dokumentarstoff, romaner og noveller om Varangersamenes reindrift og utmarksliv. I novella " Folk under fot ", beskriver han bla. laksefiske i Oardajávre,

Av de andre vanna på Varangerhalvøya som Varangersamene brukte, var Násttejavre, Geadnejávre og Suovvejávre. Av disse er Suovvejávre fremdeles mye brukt av Varangersamene, men også av folk fra Vadsø området.

På sørsiden ligger hundrevis av fiskevann.

De mest attraktive vannene ligger i Gállok-området. Folk kombinerte gjerne fisketuren med bygging av gammer til snarefangst. Også i dette området var Varangersamene nærmest alene om å forvalte ressursene. Samene fra Bugøyfjord/Reissevuotna var også der, men i mye mindre omfang. Befolkningen fra Neiden nådde sjelden dit, fordi den skoltesamiske flyttingen i nyere tid (1800-tallet) foregikk mellom Neiden og Sevettijärvi/Čeavetjávre. Den finske befolkning som innvandret etter 1850, etablerte seg vesentlig som jordbrukere/fiskere og etablerte aldri noen særlig form for fangstkultur.

GAMMEBYGGING

Når sevja løsner av bjørken i begynnelsen av juli, er det tida for å hugge gammemateriale. Det finnes forskjellige konstruksjoner. Felles for alle er at reisverket er av bjørk, der neveren og barken er tatt av. Deretter blir myrtorv eller tjukk matjord ilt (murt) mot veggens ytterside og tynnere torv lagt på taket. Den tradisjonelle gammen har en arran (grue) midt på gulvet med en røykåpning i taket. Fra 1930 - årene begynte enkelte å bruke ovn i gammene. Den ble da plassert ved en av veggene. En sláttegamme eller sommergamme hadde torva lagt med flatsida mot vegg.

GAMMEKONSTRUKSJON !!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!POPPE

Området mellom Diergejávre og Neiden var de viktigste fangstområde om vinteren. Det var nødvendig å vedlikeholde gammene og bygge nye. Straks fjellet var farbart etter St. Hans, og sevja begynte å løse fra bjørka, dro mannfolkene til Dierge og Gállok området for å bygge gammer. Der ligger også de fleste og de beste fiskevannene. Det var derfor naturlig å ta med fisk i forbindelse med gammebyggingen. På sørsiden finnes foruten ørret og røye, abbor, gjedde og lake. Turen fra Gállok til Karlebotn tok gjerne to dager når børen var tung.

Ved siden av langturen, høstet folk ørret og røye fra nærområdene hele sommeren, og for mange var stekt ørret og røye søndagsmiddag flere ganger i løpet av sommeren.

Folk brukte, ikke misbrukte naturen.

Sørsiden er ikke farbar med hest annet enn vinterstid. Folk tok derfor ikke mer fisk med seg enn de klarte å bære.

Fisken blir fort bløt i sommervarmen. Av den grunn ble det ikke tatt mer enn man spiste ferskt. Noe ble nok saltet. Men da det var fisk nok, var det ikke nødvendig å hamstre om sommeren. Samtidig var det uøkonomisk og "syndig" å ødelegge mat.

4 UKER ETTER ST. HANS

GAMASUOIDNE/SENNAGRESS/Carex Vesicari

Nå begynner kvinnfolkene å bli urolige. Det nærmer seg sennagresstid.

4 uker ette St. Hans er sennagresstet modent for skjæring.

Der det var sennagress i nærheten av utmarksslåttene, var det vanlig at familiene hadde sine sennagressområder. Men det var de store sennagressområdene som var de viktigste. For mange var det viktig å være først ute.

BILLEDSEIE SENNAGRESS !!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!

Det er spesielt de eldre "sennagresskonene" det brenner litt under beina på. Ånde-Måre er ute i god tid. Hun kommer opp til gammen sin i Bearleveadje, 15 kilometer opp i Bergebydalen. Men der er det allerede 3 ungjenter. Det er godt og varmt i gammen. Ånde-Måre blir sint fordi jentene er oppe før henne, og jager dem ut. Jentene overnatter i vierkrattet ved siden av gammen. Om morgenen angrer Ånde-Måre, og byr jentene losji i gammen. Men jentene avslår tilbudet. De er fornærmet og vil vise sin selvstendighet og uavhengighet.

Episoden illustrerer sennagrasets betydning.

Småkrangling (bealkašeapmi) konene imellom, ^{my}det at de eldre konene hevdet å ha førsteretten, hørte med til spillet.

Sennagress ble skåret overalt hvor det vokste, på små og store lokaliteter.

Her er eksempler på store, viktige fellesområder:

I Bergebydalen gjaldt det spesielt Bearleveadje.

For Karlebotn - Vesterelvområdet var Čammájohka fellesområdet for mesteparten av folkene i de to bygdene.

Bygdene Reahpen, Baršnjarga og Rissebavte/Ođđajohka hadde sitt fellesområde langs Čievresjohka (noen hundre meter nedenfor osen). Folk i Meskelv-Gornifal Varangerbotn brukte mye Gaggafjelbma ved Nyborgmoen. De få, 4-5 familiene som bodde i Varangerbotn, fant sennagress til seg langs Rovvejohka. På nordsiden var det flest fellesområder. Suoidnečuohppanjohka (Gresskjæreelva) i Bergebydalen bærer det i navnet sitt. Čuolbmejávre ovenfor Ábušborre og Čoskejeaggit var to andre områder.

/Hva kan sennegress brukes til ?

Etter at sennagresset er bearbeidet, blir det tørt og mykt. Den brukes inni skaller, komager og gisttåk, og har svært gode egenskaper til å holde på varme og holde fuktighet ute. Når gresset blir stappet og formet i fottøyet, former det seg selv etter foten.

Men det finnes ennå noen som år om annet skjærer litt fordi sennagresset er uovertruffet når det gjelder å holde på varme og forhindre fuktighet.

Sennagressskjæringa var i full hevd fram til 1940 årene og avtok etter dette raskt i takt med innføringen av skotøy i lær og gummi.

Før ble ikke sokker og votter brukt. Da de senere kom i bruk, var det som tillegg til sennagress. Først når kartanker inne i skaller og andre skotøy ble vanlig fra 1950-tallet, begynte sennagressbruken å avta./

SENNING AV KOMAGER !!!!!!!!!!!!! POPPE EVT. BILDE

Jentegammene.

Ved Geaðkegorssajohka i Bergebydalen, bygde Elen Roska Eikjok, (f 1916) og Brita Bomban (1917 - 1984) som 15 - 16 års jenter en gamme til sennegressformål. Gammen ble kalt for Nieddaidgoahti. Inga Karen Andersen Store og Kåre Bigga Eriksen Maja fra Grasbakken hadde sennagressgamme ved Čeavresjohka.

Mennene og guttene skar også gress, men i mindre grad enn kvinnene. Deres rolle var først og fremst å bære gresset ned fra skogen og fjellet. Fra ca. 1950 ble det slutt med å dra lange veier etter sennagress. Da forbruket minket, fant en nok nært nede ved bygdene. F.eks. er det bra med sennagress ved Giškanjohka (øverenden av lysløypa) nord for Nesseby kirkested.

Det første sennagresset er ferdigvokst til skjæring 4 uker etter St. Hans. Da er gresset langt og blir mykest. Gresset kan skjæres utover sommeren og høsten. Sent skåret gress er sterkere og grovere.

Etter at gresset var utbrukt i sko og votter, ble den gjerne gjenbrukt som "dopapir". Det brukte gresset var mykt og behagelig til det formålet.

5 UKER ETTER ST. HANS

BILDE FRA MULTEBÆRPLUKKING!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!

BÆRPLUKKINGA.

Krøkebæra/Čahppesmoarje (Empetrum, lyngfamilien) er den første bæra som blir moden. Ca 5 uker etter St. Hans er den godt spiselig. Krøkebæra er god å spise blandet i rømmekolle og med sukker strødd på. Rømmekolle var daglig kost året rundt. Den ble laget ved at nysilt, varm melk ble tilsatt sur løype og rømmekolla var ferdig i løpet av 1 - 2 døgn. Krøkebæra ble også langtidslagret ved at sur, skummet melk ble helt i en trebøtte og bær og

melk ble fylt på etterhvert. Bæra ble lagret utover høsten til den frøs. Denne blandinga ble brukt som dessert utover vinteren.

Krøkebæra vokser overalt fra sjøen til høyfjellet, og ble plukket i næromgivelsene.

Luomi/Multebær (*Rosacea chamaemorus*) rosefamilien

I varme somre med tidlig vår kan multebæra modnes 5 uker etter St. Hans i lavere områder, slik som på Njiðgojeaggit/Vesterelvmýrene.

Normalt begynner multerbærsesongen 5 - 6 uker etter St. Hans og varer ca. en måned.

Bærmyrene finnes overalt, men enkelte områder framhever seg fremfor andre. Folk på sørsida brukte før 1950 - 1960 å plukke multer i Gállokområdet. Området er sommerstid utilgjengelig for hest, sykkel og motorkjøretøy, slik at det ble å plukke det en klarte å bære.

Mange familier, slik som Losoa i Byluft, reiste i bærtida med båt til Karlebotn. Alfred Losoa's familie hadde egne stabbur i Karlebotn som de bodde i. Andre bodde hos slekt og venner. Emil Losoa's familie bodde f.eks. hos Nils og Per Balk, da Ragna (Balk) Losoa var søster til Per og Nils Balk. Elliasen i Hearttagiedde bodde hos Ucca-Mihkko (Isak Mikkel Mosesen). Folk fra sørsiden bygde også bærplukkingsgammer i Luohkkejeaggeområdet.

Karlebotnfolket hadde sine områder hovedsakelig i Luohkkejeagge-Ruossajeaggeområdet. Men også fjernere områder da som nu ble oppsøkt, slik som områdene sør for Njiðgojávre/ Vesterelvvann.

På nordsiden finnes det mange småmyrer i skogbeltet. Men de store bærområdene er på vidda: Alljaveaddje, områdene sør for begge Maddavárrene, Øvre-Bergebydalen og Øvre-Jakobselvdalen. Det vanligste var å bære ned bæra. Etter at sykkelene kom rundt 1930, var det et stort fremskritt. Selv om folk hadde hest, ble den ofte spart i høyonna og bærplukkinga, for å samle krefter til vinterens vedkjøring. Etterhvert fra 1920 - 30 årene ble hesten tatt mer i bruk til bærplukking.

De fjerneste områder som bæra ble hentet fra, lå øverst i Øvre-Flintelv, nord for Vadsø. Bæra så høgt oppe modnes først i september. Det hendte ofte at vidda ble hvitlagt under bærturen. Men når multebæra er moden, tåler den både frost og litt snø.

Multebæra var en svært viktig inntektskilde fram til 1960 årene. Også i dag gir bærplukkinga solide ekstra-inntekter. I 1990 var det familier som solgte multer for 20 - 30 000 kroner.

Tyttebær og blåbær/ Jokna ja sarrit.

Blåbær (*Vaccinium myrtillus*) og tyttebær (*Vaccinium vitis-idaea*) tilhører begge bærlyngfamilien. Blåbæra er moden omtrent samtidig som multebæra. Blåbæra er svært frostømfindtlig, og kan ha en svært kort plukketid. Blåbær ble tidligere helst ikke solgt, bare brukt i egen husholdning. Den var også brukt fersk sammen med rømmekolle.

Tyttebær modnes i september. Den hadde en viss økonomisk betydning, da den

ble kjøpt av oppkjøpere. Tyttbæra tåler mye frost, og er enda spiselig om våren, selv om vinteren har satt sitt preg på smak og kvalitet.

Utrustinga til bærturen.

Den vanligste utrustinga før 1940 var: Niste for 2 - 3 dager. Den bestod ofte av en knapp porsjon med brød, smør og ost (helst saueost). Litt salt tok man også med seg for å koke fisk som det var nok av i alle bekkene. Det var enda sjeldent å bruke hest til bærtransport. Men var en med hest, ble selvfølgelig utrustninga noe større med telt, tønner, kanskje noe kjøtt, osv.

Folk bar det de klarte. Sekken ble sydd av skinn som hadde hårene ut. Bærene ble lagt direkte opp i selskinns- og saueskinnssekken.

Mellom 1930/40 - 1960 var seildukssekker mye brukt, enten direkte som sekker eller som innersekker. De første moderne (berganmeisene) ryggsekkene kom i 1930-årene.

En sekk som var mye brukt, var "Gurppeseahkka". En striesekk (dárroseahkka) ble klipt til og påknyttet tau, slik at den ble en bæresekk.

BILDE AV DARROSEAHKKA EVT ILLUSTRAJON AV POPPE !!!!!!!!!!!!!!!

Fra 1930-årene kom de første syklene i bruk. Sykkelen var et vanlig transportmiddel fram til 1960-årene (noen bruker den enda). Bæra ble lastet på bagasjebrettet i sidevesker på ramma, setet og styret. På den måten kunne en frakte dobbelt så mye som det en klarte å bære. Fra 1950-årene kom de første motorsyklene og mopedene.

Hesten ble spart til vinterarbeidet, men fra 1940-årene ble hesten tatt mer og mer i bruk./ Etterhvert ble bærekspedisjoner med hest viktige for pengehusholdningen. Med hest og senere fra 1960-årene med traktor, ble det muligheter for større mengder med bær.

Gammene lå ved utmarksslåttene og på vinterfangstområdene. Bærområdene var ofte langt fra disse gammene./Derfor ble det ofte lang bæring til gammen. F.eks. lå slåttegammen i Bergebydalen nedenfor skogrenna, men de beste bærmylene begynner fra skogrenna og strekker seg hele vegen opp mot Ordo/Jakobselvkroken/. Det var derfor vanlig at folk lå ute i vier- og dvergbjørkratt. I takt med utviklinga i bruk av hest, kom etterhvert teltet. Folk sydde selv spisstelt som ble holdt opp av en midtstang. Man hadde enten en stor regnfrakk eller et lett teppe som "dyne". Ungene brukte melsekker som "sovepose". Rugmelssekken var spesielt godt egnet fordi den var så stor. Bruk av soveposer kom først i 1960-årene.

Komagen og sisttebelling (siste = avhåret, garvet reinskinns) var før 1940 det vanligste skotøyet. På nordsiden var Mattis Ole Noste, f. 1907, den første i midten av 1930-årene som begynte å bruke gummistøvler. Gummistøvlene var kommet noen år tidligere og anerkjent som sjøstøvler, men ikke som fjellutstyr.

En liten historie:

Sommeren 1949 var søstrene Anna og Birgit Mathisen fra Ábušborre, begge på arbeid (biigát/tjenestepiker) i Vadsø. For lønna kjøpte Birgit nye gummistøvler mens Anna kjøpte et fint tinnfat. Gummistøvlerne ble kjøpt til bærplukkinga. Anna hadde gamle komager som hun mente hun skulle klare seg med. Da de på turen måtte krysse flere elver og Anna med sine gamle komager stadig ble våt, fikk hun flg. råd av søstra:

" Du har jo tinnfatet, bruk det til å komme deg over elvene med ! "
Anna svarte: " Det er siste gang at jeg er oppe og sliter og strever for ingenting !".

Samme høsten reiste hun sørover, og er fremdeles bosatt der. Hun har senere vært her oppe på bærtur, da med traktor på fjellet, da har hun riktig storkost seg.

NJALGGASUOINEK = Godluktsgras/Marigras/Hierochloe odorata.

Når gresset begynner å bli godt utvokst ut i juli måned, begynner luktene i naturen å bli annerledes enn tidligere på sommeren. Blomstringen bringer med seg nye lukter.

Den beste lukten har marigras. Samene kaller den for njalggasuoidne = godluktsgras. Marigras hører til grasfamilien, er 30 - 70 cm høy og vokser på fuktige enger. Den er mer vanlig her nord enn mange steder sørpå. Den er f.eks. svært sjelden på Vestlandet. Til fjells i Finnmark og i Indre-Troms vokser fjell-marigras (H. alpina). Den er lavere, 20 - 30 cm. Her i Unjarga finnes den f.eks. på gaissene på sørsida og vidda på nordsida.

Lukta er svært velduftende. Derfor ble den tidligere brukt som parfyme. Jentene hadde den innenfor koftetørklet eller i barmen. Guttene hadde den i bretten på lua eller i brystlomma o.l.

Marigras ble tidligere alltid plukket. Noen gjør det fremdeles og har grasfletter hengende i gangen eller kjøkkenet/stua. Marigraset kan plukkes et godt stykke utover høsten og lukta holder seg i mange år etter at den er plukket.

BILDE AV BARN SOM PLUKKER MARIGRAS !!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!

UTMARKSSLÅTTA.

Folk begynner å bli ferdige med slåtta. Multebærseongen ebber snart ut. Tiden er i slutten av august/begynnelsen av september. De eldste barna diskuterer seg imellom og med foreldrene om at i år skal de være med på utmarksslåtta.

/De tre hovedtypene var :

Myrslåtte - gressmyrer, ofte våte myrer. Men også myrer med spredt gressvekst.

Fastmarksslåtte - Våte fastmarksområder(J.fr Suovka, Rássejohka) Tørre gressmarker med rik gressvekst.(J.fr. Bearleveadje, Suoidneguolban)

Innsjø,pytter - På vannmyrer, tjern og langs kanten av større vann, ble gras og hoašša (snelle) slått.
(J.fr. Hoaššajávre ved Builuokta, Hoaššajávrrret mellom Riehpen og Baršnjarga)/
(Hoašša/elvesnelle=equisetum fluervatile)

ILL. POPPE, SLÅTT PÅ MYR OG VANN, SPESIALLJÅ

Alle gleder seg til å dra. Barna har hørt historier fra de eldre barna og foreldre/besteforeldre om hvor artig det er. Hva er så artig?

- Det er det sosiale samværet. Man treffer andre og nye folk, enten som tjenestefolk eller folk på naboslåtta.
- Det er maten som smaker bedre på fjellet.
- Det er kveldsbålet i høstmørket.
- Det er nykokt røye og ørret.
- Det er naturen.
- Det er forandring/feriefornemmelsen.
- Det er tiden for flørting og møtet mellom kjærestepar

De voksne ble nok noe tyngt av arbeidet, men de nøt tida på utmarksslåtta. For barna var det avvekslingen fra den "kjedelige" rutinen hjemme det store. På fjellet var det så mye å utforske.

De som har vært med på dette, ser alle med glede tilbake på det. Selv om det og mye av livet da var et større fysisk slit enn i dag, var tilværelsen på en måte mindre sorgløs. Men man ønsker likevel ikke akkurat den samme tida tilbake. Til ettertanke i dag kan det være at det finnes enorme ressurser i utmarka som i dag ikke nyttes.

Store spor etter seg.

Ingen andre utmarksaktiviteter etterlot seg så tydelige spor etter seg som utmarksslåttene. I prinsippet kan en si at hver eneste myrflekk og

gresslette ble utnyttet. Folk slo overalt. De fleste hadde flere utmarksslåtter. Men ofte ble en av plassene hovedslåtte.

/Jordene tilhørende gården, ga på langt nær nok vinterfôr. Før 1940 var det nesten bare presten og et par kjøpmenn som hadde dyrket jord. Jorda besto av overflatedyrka fastmark. Først etter krigen ble det grøfting og dyrking av myr vanlig./

Utmarksslåttene ble ryddet for bjørk og vier. Enkelte ryddet tiere av dekar med natureng.

Etter loven skulle utmarksslåttene formelt sett festes fra staten. Dersom det for en utmarksslåtte ikke var ordnet med festekontrakt, kunne den bortfestes til andre enn brukeren. Ikke alle hadde det formelle i orden. Dette lot seg gjøre fordi bygdefolket oppfattet hevden som sterkere enn formalitetene. Det forekom sjelden at folk tok seg til rette på andres slåttemark.

Samene lot være å betale festeavgift til staten, fordi rettighetene ble betraktet som lokalt samisk. Uten noen formelle rettigheter gikk slåttene i arv mellom generasjonene. Dersom det ikke fantes livsarvinger, var fjerne slektsskapsforhold og verdevuohta/vennskapsforhold også gode kriterier for overtakelse av andres slåtter.

Gammer.

På en utmarksslåtte sto det som oftest en gamme, en sommergamme med torva lagt flat mot gammekonstruksjonen. I mangel av gamme, bygde man seg en løvgamme eller sov i (under) høystakken.

Høyberginga.

Enghøyet ble bakketørket og/eller tørket på ris eller hesjer. Deretter lagt på ris, stake eller luovve. Luovve (stillas) var nødvendig nede nært bygda for bufeet sin del eller høyere oppe for reinen.

BILDE AV LUOVVE !!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!

Myrhøyet ble slått med ljå som hadde en høysamler (samlet i ranker) eller slått fra båt i grunne vann. Myrhøyet (som oftest vannmyrer) ble trukket på tørt land med tau og lagt direkte på staurer uten fórtørking. Ris ble lagt underst og av og til med en bjørk med delvis avsagde greiner midt i stauren. Vann med hoašša/elvesnelle (equisetum fluveatile) ble høstet. Da fra båt med langorvet ljå. Snella flyter opp når den blir slått.

Forholdet til reindriften.

I festekontrakten sto det at det skulle gjerdes et meterhøyt gjerde rundt høystakken. Dette var av hensyn til reinen. Noen hadde gjerde eller bygde luovve (stillas), men de fleste hadde ikke noe rundt.

Det var ikke nødvendig, da det var adskillig mindre rein enn i dag (Varangerflokken har på 1900-tallet vært nede i 3 000 - 5 000 rein, mot i dag 15 000 - 20 000). Reinen var før 1970, i stor grad før 1980 - 85, svært sjelden i noe stort antall i skogbelte på høsten/førjulsvinteren.

OVERSIKT OVER UTMARKSSLÅTTER.

Juvravuotna/Gandvik.

- Nr. 1 Mathus og Aikio, Juvravuotna.
Hadde utmarksslåtte på Brannsletta, 2 - 3 kilometer øst for bygda.
Høyet ble fraktet med båt eller båret på ryggen. Slåttene ble brukt fram til ca. 1940.

Mahkkagohppe-Builuvta.

Bygdene ble helårsbosatt på slutten av 1800-tallet. Pga. dette og sparsomt med myrer i området, etablerte hverken Gai- eller Losoa-familiene utmarksslåtter.

- Nr. 2 Hendrik (1886 - 1951) og Elsa Miriam (f. Halonen) Saua (1890 - 197)
Hadde utmarksslåtte i Gongurjeagge mellom Hearttagiedde og Builuvta.
De slo fram til 1940-årene.

KART OVEER NR. 1 OG 2, POPPE

Sør-sida mellom Heartagiedde og Sirdagohppi.

- Nr. 3 Isak Njuolla, Nyelv.
Hadde utmarksslåtte på myrene rundt Hearttagiedde (Sarvvesjeagge og Viercajávri).

- Nr. 4 Eliassen, Heartagiedde.
Hadde utmarksslåtte på Hoaššajávri, øst for Builuvta.
Hoašša i vann ble slått fra båt (jolle). Eliassen brukte okse og båt for å frakte høyet til Heartagiedde (6 - 7 km.).

Myrene på Viernjårga ble brukt av folk fra Baršnjårga og Riehpen. Øverste del av Čievvresjohka var utmarksslåtte for folk fra Baršnjårga. Gáibejeagge mellom Riehpen og Baršnjårga var brukt av folk fra Riehpen og Sirdagohppi

Kartet og familieoversikt over utmarksslåttene i området Čievvresjohka og Gáibejeaggi.

- Nr. 5 Petter Pedersen Tran, Sirdagohppi.
Hadde utmarksslåtte i Gáibejeaggi.

- Nr. 6 Anton Morotei, Sirdagohppi.
Hadde utmarksslåtte i Gáibejeaggi.

- Nr. 7 Ole A. Iversen, Baršnjårga.
Hadde utmarksslåtte i Jespenjávri (Hoaššajávri).

- Nr. 8 Erik Iversen, Baršnjårga.
Hadde utmarksslåtte i Jespenjeávri.

Nr. 9 Mattis Iversen, Baršnjárga.
Hadde utmarksslátte i a) Ruossajeagge.
b) Čeavvresjohka.

Nr. 10 Per Persen, Rissebávte/Vierevonbahta.
Hadde utmarksslátte ved Čeavvresjohka.

KART 3-10 POPPE !!!!!!!!!!!

Stuorravuotna/Sirdagohppi.

Som skrevet foran, slo noen fra Sirdagohppe ved Riehpen. Andre fra Sirdagohppe soknet vestover. Over hele området mellom Skidalen i sør og Styran i nord øst mot Ruossajeagge (Korsmyra) lå det spredte utmarksslåtter.

I området ligger de gamle vinterboplassene til Karlebotn/Sirdagohppet. De ble brukt som utmarksslåtter etter at vinterplassene gikk ut av bruk. Men noen familier hadde i tillegg forpaktet utmarksslåtter.

Nr. 11 Menna Abrahamsen og Ole Johnsen, Karlebotn.
Hadde utmarksslátte ved Vuovsajávre

Nr. 12 Paul Mortensen, Karlebotn.
Hadde utmarksslátte i a) Vuovsajávre
b) Reihkkejohnjálbme
c) Siggá (tidligere vinterboplass)

Nr. 13 Per Iversen Banne, Bigganjárgga.
Hadde utmarksslátte ved Čohkkaoaive (på Angsnes).

Nr. 14 Iver Pettersen, Karlebotn.
Hadde utmarksslátte i a) Ruossajeagge
b) Guollejávre
c) Luohkejeagge (tidligere vinterplass)

Nr. 15 Johan Bekkala, Karlebotn.
Hadde utmarksslátte i Bigganjárjeagge.

Nr. 16 Mathis Mathisen Karlebotn/Fálsnjárga.
Hadde utmarksslátte på Reikejohjeagge.

Nr. 17 Mathis Nils Pettersen (Máite)
Hadde utmarksslátte i Guollejávrejeagge.

Nr. 18 Rikard Hendriksen, Karlebotn.
Hadde utmarksslátte i a) Havgajávre
b) Stuorrastivran
c) Savetvuopme

Nr. 19 Ole Olsen Nikke, Karlebotn.
Hadde utmarksslátte i Guollejávrejeagge.

Nr. 20 Nils Iversen Banne, Bigganjárgga.

Hadde utmarksslåtte i Čámmájohka.

Nr. 21 Per Isaksen.

Hadde utmarksslåtte ved Máttastivran.

Nr. 22 Anders Mathisen.

Hadde utmarksslåtte i Samulroggegiedde (sørenden av Luokkejeagge).

KART 11-22, POPPE

Nordsiden.

Nordsiden av fjorden er flatere, berggrunnen er hovedsakelig sandstein, d.v.s. at jorda er løs, uten noe særlig fjell i dagen. På nordsiden er det flere daler med svært god jord. Av den grunn og at befolkningskonsentrasjonen alltid har vært større der, ble bruken av utmarksslåtter mye mer utbredt på nordsiden enn på sørsiden av fjorden. Kartene og familieoversiktene viser bruken av de ulike utmarksslåtteområdene på nordsiden.

Suovkaområdet.

Nr. 23 Iver H. Johansen, Varangerbotn.

Hadde utmarksslåtte i a) Cuoggujávve
b) Bivnutjeagge

Nr. 24 Edvind Tapio, Varangerbotn (fostersønn av Iver H. Johansen).

Hadde utmarksslåtte i a) Cuoggujávve
b) Bivnutjeagge
c) Gaggafjelbmájeagge (1942 - 1944. Tidligere slåtte etter Iver Ole Stall)
d) Suovka (1955 - 1959. Tidligere slåtte etter Morten Lam)

Nr. 25 Mikkel Anders Johansen/Hendrik Mikkelsen, Varangerbotn.

Hadde utmarksslåtte langs Rovvejohka.

Nr. 26 Johan Mikkelsen, Varangerbotn.

Hadde utmarksslåtte i tiden 1935 - 1940 i Suovka (Pleymslåtta)

Nr. 27 Anders og Ella Anti, Varangerbotn.

Hadde utmarksslåtte i Suovka (Pleymslåtta). De var de aller siste i kommunen som høstet utmarksslåtte.. Siste gang de slo var i 1960.

Nr. 28 Hilmar Johnsen Sr. (d. 1955) og Margit (f. Noste) Johnsen, Nyborg.

De hadde utmarksslåtte i a) Nedre del av Meskelvdalen, 1 - 2 km. fra riksveien.
b) Suovka (Daža-Hanssa slåtta)

Før 1950 bodde familien på Meskelvneset, og hadde da utmarksslåtter i nedre del av Meskelvdalen, senere flyttet de til Nyborg, og slo i årene 1950 - 51 Daža-Hanssa slåtta (jfr. pkt. 33).

Nr. 29 Johan A. Saua
Hadde utmarksslåtte i Gaggafjelbma.

KART 23-38, POPPE

Suovka.

Kalles den midtre delen av dette vassdraget. Nederste del av vassdraget kalles for Luoktejokka (Luftjok) og øvre del for Alljaveadja med sidevassdraget Rassejohka.

Suovka har store flate myrområder der gressveksten er svært frodig. Landbruksmyndighetene og de kommunale myndighetene hadde i 1930 - 1950-årene store planer om bureisning i Souvka. Vegen ble påbegynt, men fullført bare slik den er i dag (jfr. vegskiltet "Suki").

Den ender etter ca. 1,5 km under lia rett sør for Nyborgmoen. Fra enden av vegen til den egentlige Suovka er det 4-5 km. Derfor er vegskiltet " Suki " helt misvisende, både i forhold til sted og navn.

I Suovka ble det fra midten av 1800-tallet og utover etablert flere utmarksslåtter.

Den numeriske rekkefølge angir beliggenheten ned fra kommunegrensa mot Tana og oppover dalen. I Souvka hadde alle de påfølgende festekontraktene. Der var det også brukbare sennagressmarker.

Nr. 30 Samuel Anti, Varangerbotn.
Hadde liten slåtte i Souvka.

Nr. 31 Alfred Abrahamsen, Gornitak.
Hadde stor slåtte i Souvka. Opptil 10 hestelass (á ca. 300 kg)
årlig.

Nr. 32 Per Persen Eikjok, Vesterelv.
Hadde utmarksslåtte i a) Souvka
b) Duško

Datteren Ánná Risten og svigersønnen Ole Larsen Oksehode m/ barna Lars Oksehode og Ole (kaptein) Olsen var de siste som høstet forpakingene.

Nr. 33 Hans Johansen (Daža-Hanssa), Varangerbotn.
Hadde utmarksslåtte i Suovka.

Daža-Hanssa og broren John Johansen (Gornitak) kom fra Trondenes ved Harstad som fiskere til Mortensnes på slutten av 1800 tallet. Begge giftet seg med Mortensnesjenter (henholdsvis Rollstad og Svenning). Sønnene til Daža-Hanssa, Sigurd og Hans, sammen med Hildur (datterdatter til Daža-Hanssa) og Karl Karlsen i Varangerbotn slo Souvka siste gang, ca. 1949. Etter den tid ble slåtta brukt av Hilmar Johnsen (jfr. pkt. 28).

Nr. 34 Otto Pleym, Nyborg.
Hadde stor slåtte i Suovka.

Pleymfamilien slo siste gang i 1930-årene. Etter dette ble slåtta brukt av Johan Mikkelsen (jfr. pkt. 26) og Anders Anti (jfr. pkt. 27). På slåtta var det bygd en hytte sannsynligvis ca. 1930. Den sto til ca 1970, da den brant ned.

- Nr. 35 Oskar Store, Vestereiv.
Hadde utmarksslåtte i a) Suovka
b) Dutko

Suovka ble siste gang slått ca i begynnelsen av 1950-åra av sønnen Fredrik Store og svigerdattera Inga Kåre (Andersen) Store.

- Nr. 36 Per Pål Andersen, Meskelv.
Hadde utmarksslåtte i Suovka.

Slått siste gang ca. 1950.

- Nr. 37 Per Olsen og svigersønnen Morten Lam, Bergeby/Gornitak.
De hadde utmarksslåtte i a) Suovka
b) Ággejohka, Bergebydalen vest.
c) Guollejávre, Bergebydalen øst.
d) Garalgoahtesadje, Bergebyelva.
e) Ođđajohka (Nyelv), fraktet med båt.

At de hadde slåtte i Suovka hadde sammenheng med at familien fram til ca 1912 - 1914 hadde vinterboplass i Gornitak. Slått siste gang ca. 1950.

- Nr. 38 Abraham Letho, Varangerbotn.
Hadde utmarksslåtte i Suovka.

Slåtte siste gang ca. 1950.

Rássejohka og Alljaveadje.

Fra Rássejohka og Alljaveadje løper sammen kalles dalen nedenfor for Suovka. De to dalene har et spesielt frodig planteliv. Ingen steder i kommunen og på Varangerhalvøya (Hanadalen i Tana kan sammenlignes) har kraftigere vegetasjon. Bjørka kan oppnå en stammetykkelse på 60 cm. i tverrmål. De relativt trange, sørvendte dalene skaper sannsynligvis det spesielle klimaet.

Slåttene i Rássejohka/Alljaveadje var brukt av folk fra Meskelv - Gornitak. Alle der hadde festekontrakt, men ikke på bislåttene (jfr. pkt 39 b, c, d og e)

Alljaveadji.

- Nr. 39 Iver Ole og Risten Margit (Balto) Stall, Meskelv.
De hadde utmarksslåtter i a) Alljaveadje, sør for Gumpejeagge og oppover derfra.
b) Jovnaš-goahtejeagge (sørvest av Nieidavarre).
c) Nieidavárrejeaggi
d) Gaggafjelbmjeagge ved Nyborgmoen.
e) samt noen myrer ovenfor Meskelv, år om

annet.

Fosterdatteren Oline og svigersønnen Hans Eliassen var de siste, ca. 1950, som slo disse slåttene. Siste gang Alljaveaddje ble slått i 1948, lunnet Hans og John Porsanger (reineier) høyet til Rássejohka med rein. Derifra kunne det fraktes med hest (vedkjøringsveien om vinteren).

MRK!

- Nr. 40 Mathis Maja, Bunes. *a/*
Hadde utmarksslátte i Alljaveaddje. *og Snoiduqna Ukan*

Rássejohkslåttenene nedenfra og oppover dalen (41 - 45).

- Nr. 41 Maurits Mathisen, Meskelv.
Hadde stor slátte på østsiden av Rássejohka.

Ble siste gang slått ca 1953 av Mathis Mauritsen. Hytta, bygd rundt 1910, var siste gang brukt av rypefangere ca. 1955-1956. Den er nå under restaurering av Lill-Ingrid Larssen, datter av Mathis Mauritsen. Deler av utmarksslátta skal ryddes og vedlikeholdes som sláttemark.

- Nr. 42 Petter Paulsen, Gornitak.
Hadde utmarksslátter i a) Rássejohka
b) Baldasvaððas, øvre Meskelvdalen.
c) Snurrejávre, ovenfor Gornitak/Bunes.
d) Rangašladdo v/Snurrejávre.

Utmarksslátta i Rássejohka ved Lavraboatnja (sidebekk til Rássejohka) og litt ovenfor Maurits Mathisen. Siste gang slått ca. 1950.

- Nr. 43 Ande-Per-Andè (Anders Persen Magga), Gornitak.
Hadde utmarksslátter i a) Rássejohka
b) Baldasvaðða

a
Baldasvaðða ble slått fram til ca. 1950. Gamme på slátta. Stedet kalles for Ande-Per-lešto. Se også pkt. 43

- Nr. 44 Petter Ole Maja, Meskelv.
Hadde utmarksslátte i Rássejohka.

Ande-Per Andè og Petter Ole Maja drev utmarksslátta i Rássejohka i lag. Siste gang de slo var ca. 1950.

- Nr. 45 Hans Ivar Balto, Meskelv. *s*
Hadde den øverste slátta i Rássejohka, ved Čiesteraggan.

- Nr. 46 Georg Johnsen, Gornitak (far til John Johnsen).
Hadde utmarksslátter ved a) Luovvejávre, øst for vegen mellom Nyborgmoen og Nieidavárre.
b) Hoaššajeaggi, vest for vegen mellom Nyborgmoen og Nieidavárre.

- c) Issakašjeaggi, vest for veien mellom Nyborgmoen og Nieidavárre.
- d) Ved Meskelva, ca. 3 kilometer ovenfor riksveien.

Slo siste gang i begynnelsen av 1950-åra.

KART 39-46 AV POPPE !!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!

- Nr. 47 Gustav Johnsen, Gornitak (bror til Georg Johnsen).
Hadde utmarksslátte ved Meskelva, 1 - 2 kilometer fra riksveien.

Slo siste gang i begynnelsen av 1950-årene.

- Nr. 48 Dudda-Piera (Per Tudesen), Gornitak.
Hadde utmarksslátteri Eliasjohka i Meskelvdalen.

Deler av slátta hadde tidligere (fram til ca. 1900) tilhørt fjellsamen Anders Smuk og hans foreldre (Fjellsamene holdt sau og hadde også utmarksslátter. Sauene ble ofte plassert hos sjøsamen venner mens de selv var på vinterbeite). Siste gang i bruk, slutten av 1940-årene.

- Nr. 49 Johan Paulsen, Galbajohka.
Hadde utmarksslátte i Skidlejávre.
- Slátta ble halt for "Mavros". En annen av slátterne ble kalt "Vullei".*

- Nr. 50 Samuel Anders Guttorm, Storraváhke.
Hadde utmarksslátter i a) Galbajohjeagge
b) Lavdnjevárjohka - Suovejávre (øverst i Bergebydalen).

- Nr. 51 Isak Per Gaski, Storraváhke.
Hadde utmarksslátter i a) Snurrejávre
b) Bearlevedje (Bergebydalen)

- Nr. 52 Aslak Josef Roska, Moarvenjarga.
Hadde utmarksslátter i a) Dutko (Vesterelv)
b) Under Mattavárre (spadisk)

- Nr. 53 Magga Andersen og Anders Elen, Moarvenjarga.
Slo utmarksslátte i Rássejohka/Čiesteraggas.

De slo der engang i 1940-årene. Hans Iver Balto slátta. (Jfr. pkt. 44)

- Nr. 54 Johan Mikkelsen Roska, Bunes.
Hadde utmarksslátte i Riidensuodnjo (nordvest for Snurrejávre).

Ble siste gang slått av Ellen Marit og Johan Roska, ca. 1950.

- Nr. 55 Iver Persen Magga og Anders Iversen Magga, Bunes.
Hadde utmarksslátte i Čoske ovenfor Mortensnes/Klubbvik.

Dette kan ha sin sammenheng med at de, fram til ca. 1900, hadde sin sommerboplass i Bergeby.

Nr. 56 Johan Bask, Bunes.
Hadde utmarksslåtte i Baldasvaððaaivi.

Nr. 57 Lauritz Mikkelsen Roska, Bunes.
Hadde utmarksslåtte i Baldasvaððaaivi.

KART 47-57 AV POPPE

Nr. 58 Per Anders Nilsen, Bunes
Slo i vestenden av Ábušborguollejávre (Lille-Fiskevann overfor Ábušborre) senest ca. 1950.

Nr. 59 Johan Mathisen Roska, Abelsborg.
Hadde utmarksslåtter i a) Suoidnečuoppanjohka i Bergebydalen
b) Suoidneguolbba i Bergebydalen
c) Roskojeagge (myrene oppkalt etter J. M. Roska.

Nr. 60 Ole Persen Hjelper, Abelsborg.
Hadde utmarksslåtte i Stuorrasuovka i Bergebydalen.
Den ble siste gang slått av datteren Anna Karen og Anders Andersen i 1957. De var de siste som slo i utmarka i Bergebydalen.

Nr. 61 Ole Hansen Lam, Abelsborg.
Hadde utmarksslåtter i a) Vuollejohka i Bergebydalen
b) Dávvejohka i Bergebydalen
c) Bearleveadje
d) Skoarrajohka/Suovvejávre (sporadisk)

Nr. 62 Nils Johan Utse, Abelsborg.
Hadde utmarksslåtter i a) Beaihtoguovda i Bergebydalen
b) Maddávárjohvuovddes
Disse ble siste gang slått ca. 1955 av dattera Birgit (Utse) Teigen og Per Henrik Teigen.

Nr. 63 Klemet Andersen, Abelsborg.
Hadde utmarksslåtter i a) Leammaidsuoineguolbba (Leamma = Klemet)
b) Øvre-Maddávárjohka

Nr. 64 Mathis Mathisen Noste, Abelsborg.
Hadde utmarksslåtte i Bearleveadje

Slåtta ble i 1925, etter Mattis Mathisen Nostes død, overtatt av Hansine Dahl.

Nr. 65 Mathis Mathisen, Abelsborg.
Hadde utmarksslåtter i a) Davvejohka
b) Gakkurjávre
Familien skal også ha slått i Suohpáš, Bearleveadjedalen.

- Nr. 66 Mathis Nils Hendriksen, Abelsborg.
Hadde utmarksslátte i Bearleveaddje og Suoidneguolbban
De ble sist slått i 1947.
- Nr. 67 Mathis Ole Siri, Buvrenjarga.
Hadde utmarksslátter i a) Bearleveiladdo øvre, stedet har navnet:
Mahte-Uvla Johka
Mathe-Uvla buolža.
b) Riekoijeagge (overtatt etter Ole Lam)
Rieko = Lam familien.
- Nr. 68 Anders Mathisen Noste, Buvrenjarga.
Hadde utmarksslátter i a) Ággejávre (Ággejávre var da et godt
røye vann)
b) Bearleveadji.
- Nr. 69 Hans Hansen Lam, Buvrenjarga.
Hadde utmarksslátte i Bearleveadji.
Siste gang slått av Inga og Mathis Ole Lam i 1930-årene.
- Nr. 70 Marianne og Karl Lindseth, Buvrenjarga.
Hadde utmarksslátte i Johkamohke i Bergebydalen.
- Nr. 71 Mathis Klemetsen, Máhkerjohka (bekken mellom Giškanjohka og
Buvrenjárga).
Hadde utmarksslátte i Duvdejeagge.
Navnet Duvdejeagge er etter Mathis sin bestefar Duddáš-Dudda (Tude
Tudesen).
Duvde eller Duddá er et genuint (ekte) samisk navn.
- Nr. 72 Hendrik Mathus, Giškanjohka.
Hadde utmarksslátte i Maddavárjohka og Bearilveadje.
- Nr. 73 Erik Jensen, Unjárga.
Hadde utmarksslátte i Guobbarjohka.
- Nr. 74 Mathis Morotei/Per Morotei. Unjárga.
Hadde utmarksslátte i Maddavárjohka.
- Nr. 75 Erik Johan Mathisen Gøngas, Nesseby.
Hadde utmarksslátte i Suoidnečuoppanjohka.
- Nr. 76 Kristian Bomban,
Hadde utmarksslátter i a) Sirejávre
b) Maddavárjohka
- Nr. 77 Matthis Bomban
Hadde utmarksslátte i Bearleveadje
- Nr. 78 Per Bomban
Hadde utmarksslátter i a) Bearleveadje
b) Suoidneguolbban

- Nr. 79 Mikkel Per Utse
Hadde utmarksslätte i Bearleveadje
- Nr. 80 Robert Persen Marjavara
Hadde utmarksslätte i Suoidneguolbban
- Nr. 81 Hansine Dahl/Ivar Dahl
Hadde utmarksslätter i a) Bearleveadje
b) Ivar Dahl slo et par ganger i Lávdnjevárjohka.
- Nr. 82 Per Nils Trane
Hadde utmarksslätter i a) Suddesaja ved Maddavarjohmunningen, østsidan av Bergebyelva.
b) Duvdejeaggi.
c) Suoidnegolban.
d) Huvvavárjeaggi.
- Nr. 83 John Trane/Mikkel Trane, Nesseby.
Hadde utmarksslätte i Geaðkegorssa.

John Trane var far til Per Nils Trane.
- Nr. 84 Johan Dikkanen, Bergeby
Hadde utmarksslätter:
a) Geaðkegorssa
b) Suoidneguolba
c) Ingájeaggi
d) Guobbarjohka
Disse ble sist slått av familien Risten Dikkanen fram til 1950-1953.
- Nr.85 Ola Niilas Persen, Bergeby.
Hadde utmarksslätte:
a) Láftájávre.
- Nr.86 Nils Olsen Eikjok, Bergeby.
Hadde utmarksslätte:
a) Bearleveadje
- Nr.87 Per Olsen/Morten Lam
J.fr. nr 37
- Nr.88 Per Johansen Retter, Bergeby
Hadde utmarksslätte:
a) Stuorrasuovka/Suoidnečuohppanjohka
- Nr.89 Henrik Hendriksen, Bergeby.
Hadde utmarksslätter i a) Heikurasgorsa (Boalton) i Bergebydalen.
b) Čoske
c) Skoarrajohka

Nr.90 Johan Siiri, Bergeby.
Hadde utmarksslåtte i Bearleveadje.

Han slo der i 1940-årene.

KART 58-90 AV POPPE !!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!

Nr.91 Hans Ole Persen og Marie Kyrre, Bergeby
Hadde utmarksslåtte i Gávdujeagge, øst for Bealatjohka, sør for
Čoskeoaivi.

Nr.92 Hans Balto, Hammernes.
Hadde utmarksslåtter i a) Čoske
b) Rosbatjávri

Nr.93 Moses Andersen, Hammernes.
Hadde utmarksslåtte i Čoske.

Nr.94 Johan Hendrik Persen Stina,
Hadde utmarksslåtte i Geinunnjárgga.

Nr.95 Nils Persen Tolk,
Hadde utmarksslåtter i a) Čoalbmejávri i
Hammernesdalen(Hoašša/Snelleslåtte).
b) Čoske

Nr.96 Rasmus Andersen,
Hadde utmarksslåtter i a) Bak Gievre
b) Čoske

Nr.97 Aksel Pettersen Møllemegge,
Hadde utmarksslåtte i Rássejohka i Hammernesdalen.

Nr.98 Didrik Svenning,
Hadde utmarksslåtte ved Bealatjohka

Nr.99 Arnt, Johan og Alf Flå, Per Larsenvik.
Hadde utmarksslåtter i a) Skoarrajohka
b) Hammernesdalen

Nr.100 Hans Rollstad, Per Larsenvik.
Hadde utmarksslåtter i a) Boalton
b) Jakobselvmýrene

Nr.101 Hendrik Kofoed, Klubbvik.
Hadde utmarksslåtte i Boalton

Nr.102 Emanuel Olbeksén/Olav Kristensen, Klubbvik.
Hadde utmarksslåtter i a) Boalton
b) Čoske (Nord for Čoskejávre).

Nr.103 Kristian Andersen, Klubbvik.
Hadde utmarksslåtte i Suoluvármyrene.

KART 91-103 AV POPPE !!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!

Klubbvik/Per Larsenvik folket tok med en eller flere dyr opp til Boalton-Skoarrajojha når de var der 1-2 uker på utmarksslåtta. Bruken av deres slåtter i Bergebydalen opphørte i 1920-årene. Slåttene fra Čoske og nedover ble drevet til 1940 - 50-årene.

LETING/HENTING AV KU, SAU, HEST

Husdyrhold var vanlig hos alle fram til 1950-årene. Sauene ble sluppet ut tidlig på våren. Det samme med hesten. Disse snaubeitet bygdenes nære omgivelser både for gress, småvier og småbjørk. Av bilder tatt før 1960, og i enda større grad før 1930, ser en hvor snaue beitenes ovenfor bebyggelsen da var. Det var vanlig at sauene kom hjem hver dag og ble satt inn i en ca. 7 x 7 innhengning for natten. Innhengningen ble flyttet med noen dagers mellomrom, og fungerte som gjødsling av jorda. Det var ulvetiden som førte med seg denne formen for sauehold. Noen sauer gikk likevel og beitet lenger oppe i skogen hele sommeren. Sauene ble også gjetet og tatt inn daglig pga. melkinga.

Sauemelka ble ystet og osten ble spesielt brukt til fjellmat.

Fram til 1920-årene var det vanlig at hestene dro innpå vidda helt nært Båtsfjord/Syltefjord.

Kyrne dro daglig opptil 10 km. innover skogen. Kyrne var stort sett flinke til å komme hjem om kvelden, men det hendte ofte, spesielt utover høsten, når det ble mørkere og sopptid at de ikke kom ned.

Den daglige henting av kyrne og heste- og sauesamlingen om høsten, gjorde sitt til at folk fra barnsben av ble veldig godt kjent i skogen og innover fjellet. Det var helt vanlig at barn i 10-års alderen ble sendt (de yngste flere i lag), for å hente kyr og sauer langt innover marka. Barna lærte seg derfor tidlig å orientere seg alene, og fikk et nært og trygt forhold til naturen.

Hestehentinga som kunne foregå etter at den første snøen hadde lagt seg, var forbeholdt mennene. Guttene var nok med allerede fra 14 - 15-års alderen.

Rypejakt.

Vi har sett at folk hadde mer enn nok å henge i med utover sensommeren og høsten. Utmarksnæringa kom i tillegg til andre daglige gjøremål slike som vedlikehold av gård og redskaper, fisket på sjøen, osv.

Derfor var ikke høstrypejakt så veldig utbredt blant samene. Selv om de var jegere og fangstmenn, ble det i allminnelighet ikke tid til rypejakt om høsten.

Jakta startet f.eks. 1. september i 1920-årene. I september hadde en nok annet å foreta seg. Noen var det nok som drev høstjakt. Det var heller vanlig at embetstanden fra Vadsø, og "finfolket", blant annet noen

forretningsdrivende fra bygda, drev høstjakt. De brukte samene som bærere.

BILDE AV LÁVVE SOM BÆRER MED EVANGERDATTERA !!!!!!!!!!!!!!!

Hvitrypa.

Da var det heller mer vanlig at samene jaktet på hvitrypa. Da var det så sent på høsten at det var bedre tid. Dessuten var det mer rasjonelt å jakte hvitrypene. Og når snøen kom, begynte snarefangsten. Den sesongen var lang og det var den naturlige årstiden til å fange ryper med hensyn til årssyklusen.

REINLAV

Reinlav ble høstet som tilleggssfør. Det var mest utbredt på sørsida og i Sirdagohppe/Karlebotn. Blandt annet var Lahtagáissá, Bieggaskáide og Hannušboalci gode lavområder. Lavhøstinga ble foretatt før snøen la seg. Reinlavet ble lagt i små dunger, en stokk ble stukket gjennom dungen. Stokken frøs fast i lavdungen, og om vinteren når laven ble hentet, stakk stokken opp av sneen. Lavdungen ble løftet opp av sneen etter stokken. Lavet ble fraktet med enten med kjelke, okse og for Karlebotnfolket også med hest.

Kjøpmann Johan Hoel i Rissebávte holdt i 1930-årene kjørerein. Reinen ble av og til brukt til nedkjøring av lav fra gaissene.

ILL./TEGN. AV LAVDUNGENE , POPPE

HØYKJØRING

Så fort isen ble farbar på vann og over elver, begynte nedkjøringa av høyet fra utmarksslåttene.

I perioden 1900 - 1950 holdt hestetallet i kommunen seg noenlunde stabilt på ca. 80 hester, med unntak av de første etterkrigsårene (1944 - 46), da hestetallet sank på grunn av tysernes/ tilbaketrekking fra Øst-Finnmark (oktober 1944). Tyskerne tok nesten alle hestene med seg. Noen beholdt hesten ved bl.a. å slå spiker under hoven på hesten slik at den ble halt. Spikeren ble senere trukket ut og hesten var like frisk/. På sør-sida øst for Sirdagohppi, kom de første hestene overhode, først i 1946. Før den tid var bare okse (ku og kvige) som var brukt som trekkdyr./ Oksen var sterk, treg og sta. Det hendte at folk dro til høystaken eller vedmarka med oksen som bare gikk rundt stabelen og fortsatte hjem-over uten lass/. Reinen var et vanlig trekkdyr før år 1900, men også fram til ca. 1940 var noen sjøsamere som holdt trekkrein, blandt annet kjøpmann Nils Mathisen i Nesseby.

ILL. SLEDE MED HØYKARM AV POPPE!!!!!!!!!!!!!!
HEST EVT OKSE

Høyet ble fra de fjernere områder kjørt ned med hest. Fra nærområdene (5 - 6 km) var det mange som dro det ned med kjelke, og i noen tilfeller bar de

det i store sekker. I sjeldne tilfeller ble rein brukt.

Men rein har nok tidligere (før år 1900) vært mye mer brukt. Det kunne nok hende at sneforhold og abeidssituasjonen forøvrig førte med seg at det ble problemer med å få ned høyet.

Da ble det enten flere dagers tråkking av sti først (hest uten slede), eller å vente til våren til eventuell hard skare. Da kunne høyet lunnes med kjelke. Det hendte også en ikke klarte å få ned høyet øverst i Bergebydalen (Lavdnjevárjohka - Suovejávve).

VEDHOGST

Den første snøen har lagt seg. Folk har gjort unna de siste forberedelsene for vinteren. Høyet er i hus (på staken og luovve), dyra er inne for vinteren, bæra er plukket, utmarksslåtta er unnagjort og de siste er kommet ned fra innlandsfisket.

Nå skal veden hogges. Det var vanlig fram til 1950-årene at veden ble hogd sent. Så sent at det kunne være sne på marken, opp til 1/2 meter. Det var som oftest blitt oktober.

Vedteigen var tidligere på sommeren blitt tilvist av en lokal skogtilsynsmann. Han hadde sammen med skogforvalteren i Øst-Finnmark tatt ut 3-4 teigområder i kommunen. Teigene kunne bli lagt øverst i skogbeltet, f.eks. i Hanadalen, Øvre-Rássejohka, Alljavaedje, Geaðkekorssa. Folk brukte bare øks. Det kunne bli svært så tungt å hugge når veden var hardfrossen.

Vedhogsten tok et par ukers tid. Barna var med for å samle veden i reiser. Veden måtte reises for å ikke bli nedsnedd, og for at den skulle være lett å stable på sleden når den skulle kjøres ned.

En "venn" mange husker fra vedhogsten, er lavskrika, en kråkefugl som etter retten er en barskogfugl, men som finnes her. Den dukket opp når folk tok seg en kafferast og ventet tålmodig, på nærmeste bjørk for å få seg matrester o.l.

BILDE AV VEDHOGST !!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!

/I dag skal veden hugges (felles) på bar mark, med unntak av perioden 5.6 - 20.7. da det er fredet av hensyn til viltet. I dag brukes nesten bare motorsag til felling mens kvistinga i noen grad foregår med øks./

Vedkjøringa var en stor sysselsetting for hesteeierne. De som hadde okse, brukte den til vedkjøring. I 1930-årene var det ca. 80 hester og 15 - 20 okser (for det meste på sør-sida) i bruk i Unjárga.

De som ikke selv hadde hest, hadde gjerne på sommeren arbeidet med slåtte, hogd ved eller gjort annet arbeid til hesteeierne. Byttarbeid var svært utbredt. Vedkjøringa med hest var mest mannfolkarbeid, med det var ofte at kvinner også kjørte. Det fantes sogar kvinnlige "hestekarere".

Vedkjøringa begynte så fort det var farbart og etter at utmarkshøyet var

kjørt ned. Den foregikk hele vinteren. Noen drev det stort og kjørte med to hester samtidig (den siste hesten i tømmer bak den første).

/Mye av vedkjøringa falt på mørketida. Vedkjørerne var tidlig på farten, i fra 3 - tida om natta. Det var for å rekke to, kanskje tre turer i løpet av dagen. Det var spesielt i måneskinn at man startet tidlig, men det ble nok en god del kjøring i bekmørke også/

En bigeskjeft under vedkjøringa, var harefangst med snare. Haren etablerer i løpet av vinteren flere faste trekkruiter etter samme spor. Et slikt spor kan vare i flere uker. Snaren ble satt på et slikt spor (ránno).

SNAREFANGST

Snarefangsten begynte så tidlig som det var fremkommelig. Tidlig på høsten lå enda vierkrattet over snøen i de øverste dalene. Det var da ofte mye rype samlet der, i Jakobselvkroken, øvre-Bergebydalen, øvre Rássejohka og øvre Alljoveadje. For femti år siden var vierkrattet f.eks. i Jakobselvkroken ikke høyere enn 1 m, slik at snarefangst der var aktuelt bare på førjulsvinteren. Skoggrensen og høyden og utbredelsen av vierkratt har utviklet seg (og gjør det fremdeles) raskt de siste par hundre årene.

FORSKJELLIGE TYPER SNARER ILL. POPPE !!!!!!!!!!!!!!!

Det ble bygd en del fangstgammer på nordsiden, men de fleste bodde hjemme og gikk dagsturer. Disse kunne strekke seg opp til Alljaveaddje og Boalton. De som drev mest intensivt på førjulsvinteren i Jakobselvkroken og Bergebyvannet, flyttet senere utpå vinteren ned til skoggrensa, ved Bearleveadje og Boalton.

Gamle gammetufter i området Nástejávre, Geadne **Oardajávre** og Jakobselvkroken er etter fjellsamenes sommerboplasser før 1900. En er noe usikker på i hvilken grad det var helårsgammer på vidda før år 1900.

I Jakobselvkroken og ved Bergebyvann ble de første gammene i dette århundret bygd i 1920-30-årene. Gammen i Jakobselvkroken ble bygd av Henrik Mathisen (1913-75), Ábušborre ca. 1930.

Bergebyvanngammen ble bygd av John Porsanger (1887-1941), Varangerbotn i 1920-årene.

Gammene i skogbeltet var kombinerte slátte-, bærplukkings- og fangstgammer.

Nils Anders Andersen (Kiste-Andè)(1905 -1975) bygde i 1930-årene en gamme i Skoarrajohka.

/John Porsanger hadde også gamme i sør-enden av **Oardajávre**. Der hadde også Ola Piera Utsi (1892-1961)(reineier fra Polmak) gamme ./

Anders Bomban og Per Morotei hadde i 1920-årene en gamme ved Máhte-Uvla-johka.

Hendrik Kofoed, Klubbvik hadde en sláttegame i Boalton (bygd ca. 1900). Denne ble av Varangersamene brukt som jaktgame.

Det var de gammene som før 1940 fantes ovenfor skoggrensen.

Jakobselvsamene og kvenene hadde i 1920-årene to gammer ved Øvre-Flintelv (Alljaveadje).

Sør-Siden av fjorden var fangstområdet for lokalbefolkningen fra Vesterelv til Gandvik. På sør.sida strakte fangstområdet seg fra Skidalen nesten til Neiden. Gallokområdet som nu ligger i Sør-Varanger kommune, var dominert av Varangersamene. Bugøyfjordsamene oppholdt seg lenger nede i området ved Vuostamusjávri. Også på sør-siden var det sneforhold og fuglebestand som bestemte fangststart. Var det sne og rype, kunne fangsten i Skarfa - Gallok starte allerede i oktober. Rypefangsten varte fram til mars måned.

Vanlig fangstmengde i løpet av vinteren var 200 - 400 ryper pr. 2 manns lag. I gode år fanget et 2 manns lag 800 - 900 ryper. Til unntakene hører Martin Eliassen som i 1970 - 1971 alene fanget 800 ryper, og Hendrik Mathisen - Kiste Ande som i 1930-årene en vinter bare i Jakobselvkroken hadde 1 500 ryper.

Hans Gai som hadde 2 - 3 gammer spredt i Gallok området, fanget alene 1200-1500 ryper i gode år. Dette var i 60-årene.

/Rypefangst er en relativ enkel fangstmåte. En liten øks eller stor kniv og messing- eller ståltråd var alt av utstyr. Men en god rypefanger må være flittig og ha god trening for å rekke over flere hundre snarer. Snarene må helst ses til minst annenhver dag. I gode rypeår er rovdyr- (jerv og fjellrev) og rovfugl (ugle, våk, kråke) plagen størst.

Rypefangerne har ulike metoder å holde rev og fugl unna. Det kunne være å plassere metallbiter og helle parafin fundt snaren. Den beste metoden var å stikke en spisset avbarket, pinne som stakk 30-40 cm over snøen ved siden av snaren. Men etter hvert som "røverne" blir vant til "fremmedlegemet" hjelper ingenting. Da er det bare å gi opp. En røver vándáš (spissmus), spiser rypa innvendig. I de pengeknappe 30-40 årene tydde rypefangerne av og til litt juks. Hvis en fugl var blitt ødelagt litt, kunne såret, eller hullet sys eller lappes igjen/.

I Diergejávreamrådet var det enda i 1950-årene mange gammer i bruk. I dag er ca. 25 gammer i bruk på sørsida av Varangerfjorden. Kartet viser Varangersamers gammer på Gallokvidda i 1930-årene.

1. Losoa fra Builuvta.
2. Anders Oksehode, Áddegieddi.
3. Johan M. Balto, /Johan A. Store, Ole Knudsen Lam, Stuorravuotna.
4. Erik Iversen/Mathis Iversen, Barsnjárga.
5. Mathis Olsen/Johan Mathis Balto, Stuorravuotna.
6. Iver A. Njuolla, Stuorravuotna.
7. Eliassen, Heartagiedde.
8. Aslak Bomban, Unjárga.
9. Hendrik Pettersen, Horbma.
10. Ole Anders Magga (reineier), Bugøyfjord.
11. Hans Gai, Mahkagohpi.
12. Nils Anti/Johan Saua, Vuotnabahta.

13. Mikkel H Gjermund/Iver A. Njuolla/Ole Mathisen, Stuuravuotna.
14. Bugøyfjordgamme (eier vites ikke).
15. Hans Gai, Mahkagohpi.
16. Losoa, Builuvta.
19. Hans Gai, Mahkagohpi.
20. Registrert gamme (uvisst om eierforhold)

Martin Eliassen var den siste som drev på Gálllokvidda. Han hadde gamme i Skárfarohtu (jfr. pkt. nr. 7). Vinteren 1970/71 fanget han 800 ryper der. Vinteren 1978/79 var den siste. Da syntes han det var for folksomt i området. Gammen brente ned da han forlot området.

Et omtrent like stort antall gammer lå i området rundt Diergejávre.

Rypeprisen varierte i 1920 - 30-årene fra 60 øre til 2 kroner (tilsvarer i dag 12 - 40 kroner).

Det var enda i 1950-årene vanlig at alle guttene etter endt folkeskole og mannfolk som ikke hadde fast arbeid (og det var det få som hadde), brukte vinteren til rypefangst. Guttene lærte tidlig i 8 - 12 -års alderen å sette snare alene.

Nå i 1991 er det ca. 25 som fanger ryper med snare.

BILDE AV RYPEFANGER !!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!

FANGST PÅ REV, ULV, FJELLRYPE O.A.

Når sola begynner å varme litt utpå vinteren og fjellet blir hardt og lett å gå på, var det tid for langturer innover vidda. Det var jakt på rev, ulv, fjellrype.

Det var ikke mye av disse, men prisene var god. I 1920 - 30-åra ble det betalt mellom 60 og 400 kroner for et fjellrevskinn. Sammenlignet med i dag, ville det bli 4 000 - 8 000 kroner. Lønna for en industriarbeider var i 1930 kr. 11,80 på dag. En fjellrev var følgelig en god betaling, 5 - 30 dagers lønn.

Den vanligste metoden for rev og fjellrev, var bruk av revesaks. Ulven ble forfulgt, ofte dagevis, og helst jaktet på med gevær.

/En eldre måte å jakte på ulv var å forfølge den i dyp snø til den ble så utmattet at den ga opp flukten. Kom den på vidde og fastere snø, var det ikke mulig å nå den. Den kunne da drepes ved at en tirret ulven til å bite i en stav, mens en samtidig slo den over ryggen med en stokk.

Den mest berømte og en av de få som har skutt ulv er Johan Mathis Balto. 28.03.1963 skjøt han den såkalte " gammelulven " vest for Njiðgojávre . Ulven er utstoppet og vil bli utstilt på Varjjat Sámi Musea. Johan Mathis Balto er en munnrapp og god forteller, hans beretning fra jaktdagen finnes på lydbånd.

Gaupe har det aldri vært mye av her. Det er alt å dømme bare en gaupe som er skutt på 1900 tallet, av Ivar Balto, 21.mars 1977.

Det ble skutt to jerv i 1920-årene. En av Anders Oksehode, Áddegiedde i Gállok og en av Mathis Nils Henriksen, Baršnjárga. I 1950 ble det skutt 5 gauper på sør-sida./

/30. april 1951 var Sam O. Iversen, Riehpen på fjellrypejakt. Vest for Gállokjávre traff han på en jerv som hadde drept en reinkalv og hadde krøpet under en stein. Han stakk med skistaven for å få ut jerven og skaut den med hagla. Det var tidlig på morgenen. For skinnet fikk han 5 kg kaffe (det var verdifult fordi kaffen var rasjonert p.g.a. gjenreisinga etter 2. verdenskrig) og 50 kroner hos kjøpmann Abraham Mikkelsen, Nyborg./

/Samme dag, 30. april 1951, forfulgte Per Oksehode (1921-1985) og Henrik W. Nilsen en jerv fra Gállok mot sør-vest. Ved Ruovdečuoldda (Gistákbealle) hadde den gravd seg ned i snøen. De holdt vakt helt til jerven sent på ettermiddagen stakk hodet opp, og Per skjøt den med hagla. Henrik kjøpte Per sin part av skinnet for kr 100. I 1988 (1987) solgte han den til kjøpmann Arild Nilssen i Varangerbotn for kr 1500.

To jerv ble felt av Hans Haugmann Iversen, Baršnjárga, begge ovenfor Báršnjárga. Den ene var krøpet i en stein ur. Datoene var 7.mars 1956 og 12.april 1959.

Aslak Persen, Rissebávte møtte en jerv på Salmonguolba sør for Baršnjárga og skaut den med hagle. Det var 8.mai 1957.

Ut på senvinteren var det tid for fjellrypejakta, da med rifle. Både rovdyr og fjellrypejakta førte med seg lange skimarsjer innpå vidda. Det fantes ikke gammer innpå vidda. Ble turene på flere dager, ble hvilen og den nødvendige søvnen tatt i snøskavla. Påkledningen var god med pesk, skaller og bellinger, slik at de også klarte seg i dårlig vær. Sent på våren ble pesken levnet hjemme, da været var såpass mildt at en klarte seg med lettere påkledning.

Jaktområdene for Varangersamene strakte seg på nordsiden mot Geadnejávre, Oardajávre, Moraiveadje og Øvre Komagdalen. På sør-siden var det området mellom Tana og Neiden, og langt innpå finsk side av grensa.

BILDE AV IVAR BALTO AV GAUPA !!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!

ILL. POPPE FALLEM !!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!

TANG, TARE OG LYNG

Utgjorde en viktig del av føret til husdyra. Tida for å samle det, var om vinteren.

/Mesteparten av tangsankinga foregikk på etterjulsvinteren og ble som oftest utført av kvinner og barn./

De som bodde langt unna tangfjære, høstet naturlig nok mindre, men det forekom. Da ble det transportert med hest. Ellers trakk en tanga med kjelke.

Der husdyr beiter mye forsvinner lyngen og gresset overtar etterhvert. Lyngmarkene var for de fleste lenger unna. Folk fra Bergeby f.eks. hentet lyng fra yttersiden av Klubbvik.

DE SAMME FOLKENE DRO OM VÅREN ENDA I 1930-ÅRENE OVER FJORDEN TIL ODDAJOHKA. DER HØSTET DE HØYET SOM STAKK OVER MYRISEN (ČEAREREDIT) OG FRAKTET HØYET OVER FJORDEN MED BÅT. KONA TIL UVLLÅ PIERA (PER OLSEN) I BERGEBY, HET BIGGA SOFIE PANDUR (1964-1947). HUN VAR FRA ODDAJOHKA/NYELV. DET VISER HVOR STERK HEVDEN VAR BLANT SAMENE. UVLLÅ PIER OG BIGGA GIFTET SEG I 1886. 40-50 ÅR ETTER AT HUN FORLOT SØRSIDA HADDE HUN ENDA RETTIGHETENE I BEHOLD.

EGG - OG DUNSANKING

Når snøsmeltinga foregår, er det ikke mye å foreta seg i skogen og på fjellet. Det er for ufremkommelig til det.

Mennene dro til Kiberg på fiske. De som var igjen, hadde en del gjøremål med egg- og dunsamling. Dun hadde i lange tider (siden 1500 - 1600-tallet) vært en eksportartikkel som kunne omsettes i kontanter./ Ærfuglen lager reiret sitt av eget dun. Når dunet blir tatt fra reiret, legger den mer dun/

Dunsankinga har etter år 1900 ikke vært noen stor geskjeft, men for noen som drev spesielt med det, hadde det en viss økonomisk betydning. De som var på fiske i Kiberg, samlet litt egg og dun. Det var på holmene innenfor Kramvik - Indre.Kiberg. Noen tok turen over fjorden til Áináisullut ved Gikkernjárga.

/Så viktig var egg og dun i tidligere tider at en noaide gjennom en joik holdt på å få til en bytting mellom Varjávuonasuolo og Áináisuolo, for Áináisuolo var rikere på fugl. Fuglene fra Áináisuolo var allerede begynt å høres, men kona til noaiden bemerket dette og dermed ble trolldommen brutt. Áináisuolo snudde og noaiden med kona, gutten og hunden ble til stein. Fortellingen er nedskrevet av Lagerkrantz. Fortellingen finnes også i boka " Girdennoaide bardni ". Stedet og forsteiningene finnes ved Bealatjohka, der vegvesenet for noen år siden sprengte noaidene, slik at de i dag ses som sprengte steinhauger./

TAMREINJAKTA.

Villreinjakta opphørte rundt år 1700, men det skal ha vært villrein på Varangerhalvøya enda på 1800-tallet. Tamreinhold hos sjøsamene var vanlig på 1800-tallet. Sjøsamene hadde 2 - 50 rein pr. familie. Reinen ble holdt for kjøtt, melk, skinn og til kjørerein. Etter år 1900 har noen få blant sjøsamene hatt kjørerein. Flere reindriftsfamilier ble fastboende rundt år 1900. Sjøsamene hadde etter dette og tildels enda i dag "merke" eller sytingsrein.

Denne bakgrunnen kan være noe av forklaringa til den utstrakte jakta på tamrein i første halvdel av 1900-tallet. Blant sjøsamene var dette en kjent og anerkjent skikk. For mange var det også en del av livberginga og en livsnødvendighet. Reineierne var fullstendig klare over forholdet. Jakta foregikk som tyvslakting, og det forekom at rein ble skutt og slaktet fremst i en flokk når reineierne drev framover og selv var bak flokken.

Avstanden fram var da noen kilometer. Sjøsamene var lommekjente i terrenget, de var slu og modige jegere. Det var vanlig for reineierne å ta de på fersk gjerning. Ofte unngikk reineierne å komme i direkte kontakt med tyvene selv om de kunne hatt muligheten. Det hendte at varselskudd ble brukt for å skremme reineierne og slike situasjoner hadde skapt et avmålt forhold mellom sjøsamene og fjellsamene. På den annen side så reineierne til en viss grad igjennom fingrene på dette.

ILL AV SNARE FOR REINFANGST , POPPE!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!

Men etter hvert ble forholdet tatt sterkere opp og førte med seg skjerpet vakthold blant myndighetene. I 1946 ble det opprettet et statlig reinpoliti. Dette førte med seg en sterk reduksjon i tyvslaktinga.

/Det ble etterhvert bygd hytter for reinpolitiet. Politihytter ble bygd i Jakobselvkroken, Diergi, Johkageačče og Bádnejávre. Reinpolititjenesten ble fram til 1975-årene bare utført i sesongen mellom mai/juni og nov/des. I begynnelsen var det bare forhold omkring reindriften som ble vaktet på. Etterhvert har reinpolitiet utført all tilsyn i utmarka. I 1989 kom fjelltjenesten, som utfører en del politioppgaver, og i tillegg naturforvaltning av ulike slag./

Situasjonen var til en viss grad godtatt som en del av spillet. De anmeldte sakene som lensmennene etterforsket førte sjelden til noe, da reineierne sjelden eller aldri kunne føre fram noen øyevitner. På den annen side var ofte reineierne avhengige av sjøsamenes gammer som innsmett. Vi kan i ettertid til en viss grad rettferdiggjøre tidligere tiders tamreinjakt, som for mange var en livsnødvendighet.

I dag forekommer enda tyvslakting, dog i liten grad. Men i dag vil ingen kunne rettferdiggjøre den slags virksomhet på samme måte som tidligere. Det er ingen lenger som trenger å tyvslakte for sitt daglige brød. Dessuten er det nå som tidligere, straffbart.

Etter at hestetida kom, ble flere blant sjøsamene kjøpmenn og noen bare reinoppkjøpere. Dette skapte et avhengighetsforhold mellom sjøsamer og fjellsamene. Før år 1900 hadde fjellsamene sauer og utmarksslåtter. Sauene ble plassert hos sjøsamenes venner mens de selv var på vinterbeite. Litt av denne "verddevuohta" kunne det vært mer av i dag også, for å holde ved like sameksistensen blant samene.

EMNER, BYGGEMATERIALER

Et primærnæringssamfunn som det samiske, hadde stort behov for redskaper. Arbeidsredskaper til fiske, jordbruk, reindrift, utmarksnæringer og husholdning var det alltid nødvendig å fornye og reparere. Spesielt virke av tre trekkes fram i denne forbindelse. Til gammer og torvtak i hus var det behov for never fra store trær. Dette måtte hentes relativt langt fra bosted og byggeplass. Storvokst bjørk finnes i dalene på nordsiden av fjorden. Av never ble også bøtter o.l. laget.

Som ring rundt til å binde og å holde sammen bøtter og andre beholdere trengtes vier.

Einer ble bla. brukt til større og mindre fiskekroker.

Til fiske trengte de f.eks. hjellematerialer (solide støtter og lange order) og bukker til båtstøtte. Til hesten, sledematerialer. Til husholdninga emner til bøtter og kar osv. Andre eksempler: hersjematerial, luovvematerial, stakitt, gjerdestolper, knagger osv.

Året rundt når de ferdes i utmarka, ble derfor samling av emner og byggematerialer en del av virksomheten. Til en hver tid så en seg om etter emner og tok med det som var mulig å bære. Større emner ble fraktet ned om vinteren.

Om vinteren var det skigåing. Samene var eksperter i å lage ski. Ski ble laget i Unjárga til ca. 1910 - 1920. Skisnekkerne var bl.a. Thomas Tepsel (1843 - 1922) og Ole Lam (1880 - 1926)

BILDE AV STAKITTGJERDE !!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!

Rekved.

Rektømmer fra skogene i Sibir følger elvene og havstrømmene og strander i betydelige mengder på Finnmarkskysten.

Det var bartrær (gran, furu) som p.g.a. sin dimensjon var ettertraktet. Båtbyggerne hadde bla. bruk for emner av slik størrelse. Når man fant en tømmerstokk, hvis en ikke var med båt og kunne slepe den hjem med det samme, ble den merket med finnerens/eierens initialer./ Mange, spesielt de som bodde på sør-sida brukte og bruker fremdeles rekved som brensel. P.g.a. kaldere klima, var det mindre skog tidligere enn i dag. Rekveden hadde derfor større betydning tidligere./

Stier.

Den utstrakte utmarksbruken laget gjennom hundreårene stier som nettverk i skogbeltet. I dag er logisk nok de fleste stier gjengrodde. De gamle stiene førte til utmarksslåttene, til sennagressvannene og myrene, til alle gammene og ofte var det snarveier mellom hovedstiene.

Med hesten og traktoren kom det nye stier. Traktorkjøreveien fra Johkageačce (Nyborg) over Maddavårre til Jakobselvkroken/Bergebyvann er fra 1920-årene. Pierra-Poal-Ánde (Anders Persen) i Meskelv, skal være den

første som kjørte der med hest. Hovedstien fra hundrevis av år tilbake, kanskje tusenvis av år, gikk langs Bergebyelva på vestsiden helt til Oardajávre. Den ble brukt så lenge hesten var i bruk til 1960-årene, og er i dag nærmest gjengrodd.

KARTUTSNITT FRA NESSEBYOMRÅDET MED STIER PÅ 50-TALLET